

SZAKDOLGOZAT

Rezák Roberta

**Kaposvár
2024**

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Neveléstudományi Intézet
Csecsemő-és kisgyermeknevelő alapképzési szak

**A KISGYERMEKNEVELŐK ISMERETEI A
GYERMEKVÉDELMI JELZŐRENDSZERREL
KAPCSOLATBAN**

Belső konzulens: Fináncz Judit PhD
egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Neveléstudományi Intézet/
Gyermeknevelési Tanszék

Készítette: *Rezák Roberta*
FWV3FA

Kaposvár
2024

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	1
1. Bevezetés	2
2. Veszélyeztettség.....	4
2.1. Bántalmazás.....	7
2.1.1. Fizikai bántalmazás	7
2.1.2. Érzelmi bántalmazás	11
2.1.3. Szexuális abúzus	12
2.2. Elhanyagolás.....	14
2.2.1. Fizikai elhanyagolás	15
2.2.2. Érzelmi elhanyagolás	16
3. A jelzőrendszer működése	18
4. Vizsgálat a kisgyermeknevelők jelzőrendszerrel kapcsolatos ismereteiről és tapasztalatairól.....	22
4.1. A vizsgálat módszertani ismertetése.....	22
4.2. Eredmények	23
4.2.1. Demográfiai jellemzők	23
4.2.2. Jelzőrendszerrel kapcsolatos tájékozottság	23
4.2.3. Bántalmazás kérdéskörei.....	25
4.2.4. Elhanyagolás kérdéskörei.....	29
4.2.5. Jelzőrendszerrel kapcsolatos tapasztalatok	32
4.3. Következtetés.....	35
5. Összefoglalás	38
Irodalomjegyzék.....	40
Ábrajegyzék	42
Mellékletek.....	43
Nyilatkozatok	51
A szakdolgozat tartalmi kivonata	53

1. Bevezetés

Az elmúlt időszakban a társadalmi érdeklődés középpontjába kerültek azok a gyermekek elleni bűncselekmények, amelyek az egymással szoros fizikai, érzelmi, anyagi, jogi kapcsolatban, egyfajta „együttélési kényszerben” élő személyek között, a magánszférában valósulnak meg. Az ilyen esetek nyilvánosságra kerülésével felmerül a kérdés, hogy bár létezik a törvényi szabályozás, sokszor miért csak későn, vagy szinte nem is jut a szakemberek tudomására.

Igaz, attól a nézettől már messze járunk, amikor a gyermekeket „kis felnőtteknek” tartották, akiknek mihamarabb fel kellett nőniük és ki kellett venniük a részüket a rájuk nehezedő munkából. Napjainkban a gyermekek társadalomban betöltött szerepe sarkalatos kérdés lett. A társadalmak rájöttek arra, hogy védeni és óvni kell őket. Ennek az egyik nélkülözhetetlen álmomása volt a Gyermekek Jogairól szóló Egyezmény, melyet New Yorkban fogadott el az ENSZ közgyűlése 1989. november 20-án, ami 1990. szeptember 2-án lépett hatályba. A Magyar Köztársaság 1990. november 20-án hirdette ki az Egyezményt, az 1991. évi LXIV. törvénnyel. Az ebben foglaltakat, illetve az Alkotmányban garantált jogokat építette be, valamint bontotta ki a törvényhozás a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényben. (továbbiakban: Gyvt.) Ennek alapján az Egyezményben leírtak beépültek a magyar jogrendszerbe és ez lett az alapja a gyermekvédelmi rendszer szabályozásának.

A Gyermekjogi Egyezmény szerint, az Egyezményben érintett államok (Magyarország is) megtesznek minden törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési (védelmi) intézkedést, annak érdekében, hogy megvédjék a gyermekeket a veszélyeztetés bármely formájától. A védelmi intézkedések olyan hatékony eljárást foglalnak magukban, amelyek a rossz bánásmód eseteiben hozzájárulnak a cselekmény felismeréséhez, bejelentéséhez, a jelentés illetékes helyre juttatásához, vizsgálatához, kezeléséhez. A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvény nevesíti a gyermekeknek az Alaptörvényből levezethető, minden embert megillető jogát, miszerint joga van az emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással, elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvény 6.§ 5.bekezdése tesz említést arról, hogy a gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak.

Továbbá a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvény 6.§ 1. bekezdése említést tesz arról, hogy a gyermeket megilleti a saját családi környezetben való nevelkedés (a gyermekvédelmi intézkedéseknek ez a legfőbb célja), azonban azt is hozzáteszi, ha az a gyermek érdeke úgy kívánja, akkor törvényben meghatározott esetekben és módon elválasztható a családjától. Amennyiben a családi környezet, légkör nem a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését szolgálja, a jogszabályban meghatározott intézmények, szervek, személyek jogosultak és kötelesek közbe lépni, valamint a gyermeket védelembe helyezni.

A gyermekvédelmet koronként és társadalmanként változó emberjogi, filozófiai, társadalompolitikai és szakmai elvek és ideológiák határozzák meg. A gyermekvédelem bonyolult rendszer, melyet aligha lehet optimálisra tervezni. Alanyai a legnehezebb sorsú gyermekek, akiknek hátrányos helyzetét, kiszolgáltatottságát semmilyen gyermekvédelmi rendszer nem tudja teljes mértékben felszámolni. A gyermekes családokkal foglalkozó szakemberek feladata az, hogy munkájukat felelősségteljesen végezzék és hozzájáruljanak ahhoz, hogy a gyermekvédelem rendszere minél jobban szolgálja a gyermekek és a családok érdekeit. (Szilvási, 1996.)

A szakdolgozatomban a szociális és gyermekjóléti ellátórendszer intézményeinek működési nehézségeit, problémáit próbálom összegyűjteni. A szociális és gyermekvédelmi ellátórendszer rendkívül összetett és sok szereplős intézményrendszert foglal magába, mely átfogó vizsgálata, mindenre kiterjedő elemzése szinte lehetetlen.

A választott témában a kisgyermeknevelők, mint a köznevelési intézményekben közreműködő szereplők gyermekvédelmi tevékenységét vizsgálom. Ők azok, akik mindennapi gyakorisággal kerülnek kapcsolatba a gyermekkel és családjával. Amennyiben a gyermek bántalmazása, elhanyagolása vagy bármilyen más, a gyermeket veszélyeztető ok fennáll, abban az esetben jelzési kötelezettségük van a Család-és gyermekjóléti szolgálat felé, másrészt hatósági eljárást kell kezdeményezniük.

A kutatást online kérdőíves módszerrel végeztem kisgyermeknevelők körében, és kértem őket véleményük megosztására, problémáik megfogalmazására. A kérdőíves adatfelvétellel alapvetően az volt a célom, hogy minél nagyobb körből gyűjtsek információkat, ennek megfelelően a kérdéseket igyekeztem minél szélesebb körben eljuttatni a megfelelő szakembereknek, és véleményük megosztására ösztönözni őket.

2. Veszélyeztetettség

A veszélyeztetettség olyan magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy megakadályozza.

A veszélyeztetettség szűkebb is, tágabb is a hátrányos helyzet fogalmánál. A szociálisan hátrányos helyzet nem feltétlenül veszélyezteti a gyermek szocializációját, és ellenkezőleg, szociálisan kedvező helyzetű társadalmi rétegekben is válhatnak családok veszélyeztetővé.

A fogalom konkrét meghatározása bonyolult, hiszen napjainkban is minden ember számára mást és mást takar és a szakirodalmakban való meghatározása is elég sokszínű képet mutat. Kerezsi Klára szerint veszélyeztetett az a kiskorú, akit a szülők, nevelők oly módon nevelnek és gondoznak, amely egy adott kultúrában, helyen és időben elfogadhatatlan. (Kerezsi, 1995.) Ezzel szemben Filó Erika szerint veszélyeztetettnek azok a gyermekek tekinthetők, akiknek nevelését, valamint testi, értelmi és erkölcsi fejlődését bármilyen tényező vagy hatás károsan gátolja. Ezek a hatások és ártalmak lehetnek öröklött, vagy szerzett, organikus károsodások, illetve környezeti ártalmak is, de közös bennük az, hogy a gyermekek testi, lelki, erkölcsi fejlődését gátolják, vagy akadályozzák, így nagymértékben hozzájárulnak a deviáns viselkedés kialakulásához. (Kerezsi, 1995.)

Ebből a két különböző nézetből is érezhető, hogy egy adott fogalmat több szempontból is megközelíthetünk, míg az egyik oldalról káros hatásról beszélhetünk, addig a másik oldal szerint a nem meglévő feltételek okozhatják magának a veszélyeztetettségnek a kialakulását. A magyar jogrendszerben sincs pontos megfogalmazás arra, hogy milyen esetet tekinthetünk bántalmazásnak vagy elhanyagolásnak, a szakemberek között is vita van e tekintetben.

A veszélyeztetettség tényezőit többféleképpen tudjuk besorolni (Protokoll, 2024.):

- Anyagi tényezők: ezek alatt azt az állapotot értjük, amikor az elsődleges életségigények kielégítetlenek. Elégtelen táplálkozás, egészségtelen, alacsony komfortfokozatú lakás, megfelelő élettér hiánya, nem megfelelő ruházkodás.
- Egészségügyi tényezők: ezalatt a környezet egészségkárosító hatását értjük. Például egészségtelen lakhatási körülmények; szülők tartós betegsége; fertőző betegségek a családban; a gyermek nem megfelelő életmódja; kezelések elmulasztása, megtagadása.
- Erkölcsi tényezők: a környezet bűnöző, erkölcstelen életmódja.

- Nevelési, illetve nevelődési tényezők: amikor a környezet a gyermek számára a nevelés társadalmilag elvárható minimumát sem biztosítja; szülők következetlensége a gyermek nevelésben.

A fentiekben említett toxikus hatások, valamint tényezők következtében kialakult veszélyeztettség esetében jellemzővé válhat az, hogy a gyermek személyiségfejlődése lelassul, negatív irányban kezd kibontakozni, mert a fejlődéshez szükséges alapfeltételeket nélkülözi. Ez a személyiségfejlődésben bekövetkező elakadás pedig zavart okoz a gyermek éntelődésében, szocializációjában, magatartásában, aktivitásában.

A veszélyeztetett gyermekek felismerésében sokat segíthet az, ha ismerjük az elhanyagolás, bántalmazás tüneteit és következményeit. Nemcsak a nyilvánvaló testi jelekre kell figyelnünk, hanem a kevésbé egyértelmű jelekre is. A következmények ugyanis gyakran tünetként is megjelenhetnek.

A gyermekeknél észlelhető általános viselkedési gyanújelek bántalmazás és elhanyagolás esetén (Protokoll, 2024.):

- kifejezéstelen arc, üres tekintet, szemkontaktus hiánya
- autoagresszivitás (pl. hajtépés)
- meglepetten váratlan érintéskor, simogatáskor elrántja a fejét
- fél a fizikai érintéstől
- feltűnően készséges, túlságosan alázatos, engedékeny viselkedés
- túlságosan éber, vibráló, válogatás nélkül figyelmet igénylő
- szokatlanul félénk, riadt, túlérzékeny
- éjszakai ágybavizelés, székletartási zavar
- gyermekközösségben kapcsolatteremtési problémák, passzivitás vagy agresszivitás

Szakemberként nemcsak a gyermek viselkedését célszerű megfigyelni, hanem a gyermek szüleit is, ami a különböző kapcsolattartási formákban figyelhető meg leginkább. A szülők és a bölcsőde kölcsönösen tájékoztatják egymást a gyermek mindennapjairól, fejlődéséről, de ahhoz, hogy ez egy korrekt partneri együttműködés legyen, meg kell valósulnia az őszinteségen, hitelességen alapuló folyamatos kommunikációnak, információ megosztásnak.

Az egymás tájékoztatásának több formája ismert, ebből a legfontosabbakat emelném ki: beszélgetés érkezéskor és hazamenetelkor, telefonos, internetes kapcsolattartás, valamint a családlátogatás. Napközbeni ellátás során lehetőségünk van a gyermek viselkedésének

megfigyelésére, az említett kapcsolattartási formákban pedig a szülők viselkedését is megfigyelhetjük, ebből következtetéseket tudunk levonni különböző gyanúk esetén. Azért fontos a családi környezettel tisztába lenni, és a nem megfelelően biztosított feltételeket is számításba venni, mert szakemberként ez a tájékozottság nélkülözhetetlen ahhoz, hogy időben felismerjük a gyermek személyiségében bekövetkező változásokat. Számolnunk kell azzal is, hogy a káros hatások, ártalmak az erejétől, időtartalmától, fajlagosságától függően milyen mértékben károsítják a gyermeket, valamint, hogy a kiskorú személyisége mennyire képes ellenállni az őt érő hatásoknak. Mindez azért szükséges, mert a személyiségben bekövetkezett negatív mértékű állapotváltozások, a későbbiek során még további károsodások eredői is lehetnek, melyek a gondozási folyamat során újabb nehézséget okozhatnak. (Kerezsi, 1995.)

Elhanyagolás és a bántalmazás gyanúját felvető szülői magatartások a következők (Protokoll, 2024.):

- alkoholos, tudatmódosító szerektől való állapot, kontrollálatlan magatartás
- türelmetlen, agresszív szülő, a gyermeket indokolatlanul rossznak, butának, kifejezetten ügyetlennek tartja
- apatikus, gyermekével szemkontaktust nem tartó szülő
- túlaggódó, indokolatlanul gyakran orvoshoz forduló szülő (Münchausen szindróma)
- pszichésen terhelt szülő (depresszió, pszichózis)
- a sérülés nem egyeztethető össze az előadott történettel
- sérülés után nem fordul azonnal orvoshoz
- betegség aggasztó tünetei esetén orvosi vizsgálat elmulasztása
- nagy változások a szülő viselkedésében a különböző találkozások során

A gyermekbántalmazást és elhanyagolást bár sokszor a veszélyeztetettségtől külön elemzik, mert a megítélésük, felismerhetőségük és a hatásuk is különböző, mégis szükség van mindkettő ismeretére, hiszen egyikről sem beszélhetünk a másik nélkül.

2.1. Bántalmazás

A veszélyeztettség aktív formájáról – bántalmazásról – akkor beszélünk, ha a gyermek ellen olyan cselekményt követnek el, mely a gyermeknek ártalmára van, neki testi vagy lelki sérülést, kint okoz vagy okozhat. Hangsúlyozom, hogy a gyermek veszélyeztetettsége bántalmazás nélkül is megvalósulhat, hiszen a gyermek magatartása, szülő egészségügyi állapota, életvitele lehet a gyermeket veszélyeztető körülmény, anélkül, hogy ez a gyermek bántalmazását jelentené. A bántalmazásnak három fő típusa ismert, amely magába foglalja a fizikai, az érzelmi és a szexuális abúzust. A bántalmazás enyhébb fokaitól a súlyosabb esetekig egy folyamatos átmenetet figyelhetünk meg, amely a feltáró munkánkat segítheti azzal, hogy az egymással kötetlenségben lévő lehetséges előzményekről és esetleges súlyosabb abúzusformákról ad információkat. Ez előnyös abban az esetben, ha a szülő „ésszerű” magyarázattal támasztaná alá az ártatlanságát, ezzel elfedve a valós történéseket. (Katonáné, 2004)

A rossz bánásmód, azonban még nem merül ki a gyermekbántalmazás és elhanyagolás problémakörével. Itt szeretném megemlíteni a rossz bánásmód egyik különleges esetét, a magzatot károsító magatartást, amikor a várandós anya a nem megfelelő életmódjával veszélyezteti a magzat egészségét. Továbbá ide sorolandó még az újszülött gyilkosság is, amikor az anya a szülést követően az újszülött halálát okozza, mindezt tevőlegesen vagy magára hagyással. (Katonáné, 2004)

2.1.1. Fizikai bántalmazás

A fizikai bántalmazás formáihoz tartozik minden olyan magatartás, mely során a szülő, a gondozó vagy más felnőtt a 18 év alatti gyermeknek szándékosan testi fájdalmat vagy sérülést okoz, vagy ha a szülő/gondozó magatartása következtében a sérülés veszélye fennáll. Szándékosan vagy gondatlanságból elkövetett cselekedet, amely a gyermek fizikai sérüléseihez, legsúlyosabb esetben halálához vezethet. Szülő, vagy más olyan gondozási-nevelési feladatot gyakorló személy felelősségi körébe tartozik, akiben a gyermek megbízik, illetve akivel alá-fölé rendeltségi viszonyban van. A bántalmazás lehet egyszeri, de gyakran előfordul az ismételt beteljesülése is. (Katonáné, 2004). Lényeges megemlíteni, hogy a gyermekbántalmazás fogalomkörébe tartozik az is, ha valaki tanúja magának az erőszakos

cselekménynek, tehát tud róla, de nem akadályozza meg, illetve nem él a jelzési kötelezettséggel. (Szódy, 2017.)

Fizikai bántalmazás formái (Babity, 2005.):

- ütés (kézzel, eszközzel)
- rúgás
- rángatás, rázás (csecsemőkre különösen veszélyes, belső vérzéseket, sérüléseket, vénaszakadást, a nyakcsigolya törését okozhatja, akár a csecsemők halálához is vezethet ez az egyik leggyakoribb bántalmazási forma)
- tárgyjal megdobás
- szúrás
- fojtogatás (kézzel, vagy gyermek fejének víz alá nyomása)
- mérgezés
- haj húzása, kitépése
- megégetés, leforrázás, maró anyaggal leöntés (Révész, 2004)

A fizikai bántalmazás egyik speciális formája a megrázott gyermek szindróma. Főként csecsemőknél és 2 év alatti kisgyermekeknél fordulhat elő. A csecsemők testaránya más, mint a felnőtteké. A fejük a testükhöz képest nagy, a nyakizmaik gyengék és az erek fejletlenek, könnyen, elszakadnak. A rázásakor a fej úgynevezett "ostorcsapó" mozdulatot ír le, melynek következtében az agyállomány elmozdul, a vénák és az idegszálak megnyúlhatnak, és akár néhány másodperc alatt is elszakadhatnak. Ennek következménye lehet az agyvérzés, akár bénulás is. A tünetek súlyossága függ a rázás intenzitásától, hosszától, valamint attól is, hogy hol ütődik oda az agyállomány az agykoponyához. (InforMed, 2019.)

A szülők általában tehetetlenségükben, kontrollt veszítve rázzák meg a vigasztalhatatlanul síró gyermeküket anélkül, hogy tisztában lennének a következményekkel. Előfordulhat olyan eset is, amikor a játék eldurvulásától, gyermek levegőbe dobálásától szenved agykárosodást.

Kisgyermeknevelőként fontos, hogy időben észrevegyük a gyanújeleket és megszüntessük azokat. A fizikai bántalmazás következtében fellépő sérüléseket gondozási helyzetekben figyelhetjük meg javarészt. Ekkor van időnk a gyermekkel egy rövid, de bensőséges időtöltésre. Családlátogatáskor pedig a teljes kibontakozását figyelhetjük meg otthoni környezetében.

Fizikai bántalmazás következtében fellépő sérülések (Babity, 2005.):

- Lágyrész zúzódások: tompa zúzódásnyomok, vérömlenyek, vérbeszűrődések a test különböző tájain (arc, nyak, hát, végtagok), megjelenhet az ütlegként használható eszköz lenyomata. Oka legtöbbször büntetésként alkalmazott testi fenyítés.
- Belsőszervi sérülések: súlyos, 8 napon túl gyógyuló hasüregi, koponyaúri és mellkasi sérülések (belső szerv burkának megrepedése, vérömleny keletkezése az agyban stb.) Gyakran életveszélyesek, halálos kimenetűek lehetnek.
- Törések: bántalmazás során bármely csonton keletkezhet törés. A bántalmazás során következett csonttöréseket elszenvedő gyerek több, mint fele 3 évnél fiatalabb.
- Égés: cigarettacsikk elnyomása a bőrön, forró vízbe mártás vagy azzal leöntés, forró kályhához, parázshoz érintés, elektromos áram testbe vezetése. Ha nem baleseti égésről van szó (ez esetben a gyermeket a szülők haladéktalanul orvoshoz viszik), akkor a gyermek kínzása, megleckéztetése a célja, ez pedig egy súlyos, szadisztikus bántalmazási forma.
- Agyvérzés, maradandó agykárosodás: Lehet ütés vagy rázás következménye is, de fojtogatás is okozhatja.
- Halál: bármely fizikai bántalmazási forma vezethet a csecsemő vagy a gyermek halálához.

Vannak a gyermekekkel való bánásmódnak olyan formái, amelyek járulékos módon hoznak létre a gyermek életében abúzusnak minősülő körülményeket. Ezek közül szeretném kiemelni a gyermekbántalmazás egyik ritka és szokatlan formáját, amely a Münchausen szindróma by proxy (továbbiakban: Münchausen-szindróma) néven ismert. Jellemzője, hogy a szülők okoznak fizikai betegséget a gyermeküknek, ezzel felhívva az orvosok figyelmét. Elsősorban szorongó, pszichés beteg vagy stressz állapotban lévő anyáknál, ritkább esetben apáknál előforduló jelenség. Enyhébb esetben folyamatosan orvoshoz viszik a gyermeküket mindenféle jelenléktelen tünetekkel, amelyekkel fájdalmas és felesleges orvosi vizsgálatoknak teszik ki. Súlyosabb esetben maga a szülő idéz elő betegségeket (gyógyszerekkel, romlott étel etetésével) Ha a gyermeket eltávolítják a szülőtől, akkor ezek a tünetek elmúlnak. Háttére, hogy a magányos, szociálisan izolált szülő így figyelmet kér/kap az egészségügy dolgozóitól. Ez egy súlyos pszichiátriai betegség, ami végződhet a gyermek halálával, de – tekintve, hogy a gyermek feleslegesen kell, hogy elszenvedjen gyakori és sokszor fájdalmas orvosi vizsgálatokat – mindenképpen a fizikai-érzelmi bántalmazás súlyos formájának számít. (Antal, 2003.)

2.1.1.1 Testi fenyítés, mint nevelési eszköz

Kevés dolog osztja meg annyira az emberek véleményét, mint a gyereknevelés, pláne, ha azt a kérdést tesszük fel, hogy egy pofon belefér-e a nevelésbe vagy sem. El is ítéljük meg nem is. Azonnal vannak érveink, hogy miért alkalmazzuk, még ha erre nem is vagyunk büszkék.

A fizikai fenyítés minden olyan cselekményt magába foglal, amelyet azért alkalmaznak a szülők a gyermekek, hogy elérjék a céljaikat. Tehát a testi fenyítés az nem egy nevelési módszer, hanem egy aktuális idegállapotnak, fáradtságnak, stressznek vagy tehetetlenség érzésnek a megnyilvánulása. Többféle formában megjelenhet: kézre verés, „tockos”, szorítás, fülhúzás, hajhúzás, különféle eszközökkel való bántás (pálca, papucs, fakanál). Tehát átfogóan minden nevelési célzattal adott fizikai agresszió ebbe a csoportba tartozik. (Babity, 2005.)

A gyermeknek a fizikai fenyítéssel történő nevelése az elmúlt egy-két évtizedig teljesen elfogadottja volt a „szülői eszköztárnak”. Emberi értelemben nem háborodott fel rajta senki és jogilag sem volt szabályozva. Mai felnőttek nagy része is úgy nőtt fel, hogy ez egy elfogadott módszer volt, ha a szülei pofonnal igyekeztek őket jobb útra terelni. *„Aki kíméli botját, gyűlöli a fiát, de aki szereti, idejében megveri.”¹*

A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvény 6.§ 5. pontja rendelkezik arról, hogy Magyarországon zéró tolerancia van a gyermek testi fenyítésével kapcsolatban. A jogalkotó üzenete a zéró toleranciával, hogy igenis lehet úgy gyereket nevelni, fegyelmezni, hogy nem ütjük meg. A jogszabály betartásának nehézsége nem a szükségességét vagy a megfelelőségét kérdőjelezi meg, hanem azt, hogy mennyire rendelik hozzá a végrehajtáshoz szükséges feltételeket, amik hiányosak. Azonban attól, hogy a törvény nem büntet mindenért, nem tartja elfogadhatónak, és nem azért van szükség erre a rendelkezésre, hogy a szülőket hosszú tömött sorban börtönbe küldjük, mert megütik a gyereküket, hanem hogy a pozitív gyereknevelési technikák elterjedjenek. (Gyurkó, 2019.)

Amíg ezek a technikák nem terjednek el, addig a jogi előírás csak papíron létezik és a gyermekeket nem védi meg. Gyurkó Szilvia véleménye szerint mindenkinek tisztában kellene azzal lennie, hogy ezek a fenyítési módok miért nem ártalmatlanok. A szülőség tanulható, ez nem csak egy ösztön. Ha valakinek a szülői eszköztárában nincs arra megoldása, hogy a

¹ Példabeszédek könyve-Biblia. Példa 13, 24

gyermekét erőszakmentesen nevelje, az még nem jelenti azt, hogy nem tanulhatná meg, hogyan tud büntetés helyett pozitív megerősítéseket használni.

A jogi szabályozás mellett, társadalmi szinten végbemenő segítségnyújtásra is szükség lenne. A gyermekvédelemnek a prevenció az egyik fontos feladata lenne, de a napi problémák megoldására sem áll rendelkezésre elegendő idő, energia, nemhogy a tájékoztatásra és a megelőzésre. Már családtervezéskor elkezdődhetne a leendő szülők támogatása, ahol ismertetnék minden gyermeket vállaló felnőttnek, hogy ma már a pofont adni tilos, azonban a jog és a gyakorlat között még egy szakadék tátong. (Gyurkó, 2019.)

2.1.2. Érzelmi bántalmazás

Elmondható, hogy jellemzően az érzelmi bántalmazás együtt jár a fizikai bántalmazással, de a bántalmazás más formáinak is velejárója. Itt már a fizikai bántalmazással ellentétben kizárólag rendszerességről beszélünk, amely hosszú ideig tart, és súlyosan káros hatással van a gyermek érzelmi fejlődésére.

Az érzelmi bántalmazás következményei legalább olyan súlyosak lehetnek, mint más bántalmazási forma esetében: gyermek gyengébb kognitív fejlődése, viselkedési zavarok, érzelmek kifejezésének zavara, pszichopatológiai rendellenességek stb. (Révész, 2004)

Érzelmi bántalmazás formái (Babity, 2005.):

- verbális bántalmazás (gyermek folyamatos sértegetése, kritizálása, teljesítményének sorozatos lekicsinyítése)
- izoláció, korlátozás (eltiltás barátoktól vagy más, a gyermek számára fontos szociális kapcsolatoktól)
- megfélemlítés, fenyegetés (fizikai büntetés, elhanyagolás)
- gyermekek megbüntetése pozitív magatartási formák miatt (ez lehet mosoly hangadás, játék miatt)

Megemlítendő még az, amikor a gyermek számára fontos tárgyakat megrongálják, megsemmisítik, valamint a szeretett állatkáját kínozzák, legrosszabb esetben megölik.

Egyik súlyos megnyilvánulási formája lehet ennek a bántalmazási formának az, amikor más családtag, elsősorban a gyermek a saját édesanyja bántalmazásának lesz szem-és fültanúja. Ez a gyermeknél érzelmi zavarodottságot okozhat: büntudatot érezhet, felelősnek tarthatja magát,

dühöt érezhet a bántalmazó iránt. Ezek az érzések kisgyermekkorban még nem fellelhetőek, de hatással van a későbbi személyiségfejlődésére (önértékelése, énképe sérül).

2.1.3. Szexuális abúzus

Szexuális abúzusról beszélünk, ha felnőtt személy szexuális aktivitásba von be gyermek -vagy serdülőkorú, tehát még 18. életévét be nem töltött személyt. A lányokat általában családtagok (apa, nevelőapa, testvér, unokatestvér), fiúkat inkább családon kívüli személyek (szomszéd, család barátja) bántalmazzák.

A szexuális abúzusnak két formáját különböztetjük meg egymástól (Babity, 2005.):

- Kontakt (amikor a szexuális célzatú fizikai érintkezés az elkövető és az áldozat között ténylegesen létrejön)
 - csókolózás
 - genitáliák simogatása
 - genitális közösülés
 - eszközök használata
 - orális vagy anális közösülés
 - pornográfia
- Nem-kontakt
 - pornográf filmek nézetése a gyermekkel
 - leskelődés
 - gyermek maszturbálásra kényszerítése
 - gyermek közösülés vagy más szexuális aktivitás szemtanúja
 - magamutogatás

A fent említett felsorolás mellett bántalmazásnak tekinthető, ha a szülő a gyermekét biológiai nemével ellentétes szerepviselkedésre, öltözködésre kényszeríti. (Például a kisfiút lányruhába öltözteti, női becenéven szólítja stb.) Szexuális abúzust elszenvedő gyermekek bármely népcsoport tagjai lehetnek, ebből a szempontból nem lehet kiemelten veszélyeztetett csoportokat megemlíteni. Itt szeretném megemlíteni, hogy az értelmi fogyatékosok nagyobb kiszolgáltatottságuk miatt nagyobb eséllyel lesznek a szexuális visszaélések áldozatai, gyermekként és felnőttként is egyaránt. (Zolnai, 2001.) A szexuális bántalmazás a legtöbb esetben nem csak egyszer fordul elő, hanem éveken át zajló jelenség is lehet.

A gyerekek még nem rendelkeznek elegendő ismerettel a szexualitásról ahhoz, hogy el tudják dönteni, hogy részt kívánnak-e venni az ilyen jellegű aktivitásban. Ebből adódóan a gyermekkel folytatott szexuális tevékenység bántalmazásnak minősül, még akkor is, ha a gyermek beleegyezett, erről a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012.évi C. törvény 197.§-a rendelkezik.

Ez a bántalmazási forma több területen is súlyos következményekkel járhat (Babity, 2005.):

- fizikai sérülések: alhasi fájdalmak, sebek, repedések a nemi szervek vagy a végbél környékén, ugyanitt vérzés is jelentkezhet. Ezek a tünetek halmozottan is előfordulhatnak és orvosi segítség hiányában akár a gyermek halálához is vezethet. (pl. sebek elfertőződése miatt)
- megfertőződés: nemi betegségek (AIDS, gonorrhoea, Chlamydia, stb.) Az abúzus (esetleg fenyegetéssel hallgatásra kényszerített) gyermek áldozata gyakran a tüneteiről sem mer beszélni, így esetleg hónapokig, legrosszabb esetben évekig is fennállhat a fertőzés ténye. A fertőzések egy része gyógyítható, viszont a kezeletlen fertőzéseknek súlyos következményei lehetnek. (pl. meddőség)
- terhesség: következménye lehet a gyermek megbélyegzése, túl korai anyává válás, tanulmányok kényszerű megszakítása, későbbi meddőség a gyermek nem vállalása esetén (abortusz)
- pszichés trauma: személyiség fejlődés elakadhat ennek következtében, illetve patológikus irányba fordulhat, pszichoszomatikus tünetek jelentkezhetnek.

Kisgyermeknevelőként a gyermekek életkorából adódóan a fizikai sérülések lehetnek figyelmeztető jelek, amelyeket a gondozási helyzetekben észlelhetünk. A gondozás egy bensőséges interakciós helyzet a kisgyermeknevelő és gyermek között, amelynek elsődleges célja a gyermek fizikai, testi szükségleteinek maradéktalan kielégítése, ezt a fogalmat a bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramja tartalmazza.

A gyermek szexuális bántalmazásánál figyelhető meg leginkább, hogy nehezen felismerhető. Egyrészt azért, mert mind a bántalmazott, mind azon családtagok, akik tudhatnak a szexuális bántalmazásról, hallgatnak. Másrészt, mert a tünetek a fizikai sérüléseken kívül jelentkezhetnek úgy, mint alvászavar, evészavar, visszahúzódó viselkedés, orvosi szempontból nem indokolható fájdalmak, váratlan agresszió is megjelenhet. Ha a fizikai sérülések nem figyelhetők meg a gyermek testén, az előbb felsorolt tünetek nem feltétlen jelentenek szexuális bántalmazottságot, de megjelenésük esetén a kisgyermeknevelők kiemelt figyelme szükséges.

Egy másik, napjainkban igen aktuális problémára is szeretném felhívni a figyelmet, ami meglátásom szerint még nem kapott elég hangsúlyt a gyermekbántalmazás témakörében, a szülők közösségi média használata. Az, hogy a szülők képeket, videókat osztanak meg a gyermekeikről a közösségi médiában, az az egyik legtermészetesebb dolog. Szó sincs arról, hogy ez önmagában rossz dolog lenne csak a szülők azzal a ténnyel sajnos nincsenek tisztában, hogy miközben a gyermek digitális lábnyoma egyre nő jómaga és családja is veszélybe kerül: Ami ma vicces és aranyos, az később lehet kellemetlen, sőt a kiközösítés és bántalmazások tárgya is. Nem beszélve arról, hogy a fotók és videók manipulálhatók és a gyermek arcát mémeken, szexuális tartalmakban is felhasználhatják. Sajnos egyre többször előfordul az is, hogy egy gyermek fényképe pedofil környezetbe kerül.

A legtöbb szülő valószínűleg nem gondol bele abba a fontos ténybe, hogy a személyiségi jogok a kiskorú gyerekeket is megilletik, amelybe beletartozik a képmás elkészítéséhez és felhasználásához való jog is. Egy kisgyerek persze nincs abban a helyzetben- már csak életkorából adódóan sem- hogy tiltakozzon a fotók posztolása ellen, a következményeket viszont neki kell majd elszenvednie.

2.2. Elhanyagolás

Az elhanyagolásnak két formáját különböztethetjük meg: az egyik az érzelmi elhanyagolás, ami az érzelmi biztonság-, az állandóság- és a szeretetkapcsolat hiányában, a gyermek kötődésének elutasításában, illetőleg a kiskorú jelenlétében történő erőszakos, támadó magatartásban mutatkozik meg. A másik formája az alapvető fizikai szükségletek, higiénés feltételek vagy felügyelet hiányát öleli fel. Tehát az elhanyagolás mind a két formája is jelzi a veszélyeztetettséggel való kapcsolatát, ugyanis azt mutatja, hogy amennyiben a gyermekkel nem úgy foglalkozunk, ahogy azt a szükségletei kívánják, akkor veszélybe kerül lelki, értelmi, erkölcsi és fizikai fejlődése is.

2.2.1. Fizikai elhanyagolás

Akkor beszélhetünk fizikai elhanyagolásról, ha gyermek nem jut hozzá azokhoz a javakhoz, amelyek nélkülözhetetlenek az életben maradáshoz, növekvéshez, egészségének megőrzéséhez. Előfordulhat annak következtében, hogy:

- Szülei/gondozója nem figyelnek a gyermekre; nem veszik észre a gyermek szükségleteit (éhes, beteg)
- Szülőnek nem áll módjában megfelelően gondozni a gyermeket. Olyan esetekben fordulhat elő, amikor a szülő elszegényedett, tartósan munkanélküli, hajléktalan, illetve tartósan beteg, a gyermek ellátására képtelen.

Leszűkített értelemben az elhanyagolás az alábbi területeket érintheti (Babity, 2005.):

- Élelem: Gyermek nem jut hozzá elegendő táplálékhoz, éheznek vagy pedig rendszertelenül, az életkori sajátosságainak nem megfelelő gyakorisággal táplálják. Ide vonatkozik az egyoldalú, hiányos étkeztetés, illetve a nem megfelelő minőségű, romlott étel etetése a gyermekkel. Az elhanyagolás szomatikus gyanújelei főleg a bölcsődés, óvodás korban az alultápláltság. Az ilyen nehézséggel érintett gyermekek esetén a bölcsőde napközbeni ellátása megoldást jelenthet. Itt megkapják az életkori szükségleteiknek megfelelő táplálékot. Éppen ezért is fordulhat elő, hogy a védőnő javaslatára kerül be egy gyermek bölcsődébe, hogy ezek a szükségletek biztosítva legyenek.
- Ruházat: Gyermeket nem évszaknak megfelelően öltöztetik (ruházata nem védi meg a hidegtől), illetve méreteinek nem megfelelő (kényelmetlen, szűk, mozgásában korlátozza, vagy éppen ellenkezőleg, amikor annyira bő rá a ruházat, hogy ez miatt nem tud komfortosan mozogni, mert folyamatosan csúsznak le róla a ruhadarabok) és többszöri kérés ellenére sem változtatnak a gyermek ruházatán.
- Orvosi ellátás: A megsérült, orvosi ellátásra szoruló gyermeket a szülő elmulasztja orvoshoz vinni (esetleg azért, mert a sérülést maga a szülő okozta), illetve a diagnosztizált betegséghez szükséges terápiát elhanyagolja, a gyermek számára felírt gyógyszereket nem tudja/nem akarja kiváltani. Ide sorolható a kötelező védőoltás elmulasztása is.
- Higiénia: A gyermek tisztán tartását, rendszeres fürdetését elhanyagolja a szülő, amely számos betegség vagy fertőzés kialakulásának alapja lehet.

- Biztonságos környezet: A szülő elmulasztja elzárni a gyermek elől a különböző mérgező, veszélyes anyagokat (permetszer, vegyszerek stb.), magas helyeken hiányzik a védőkorlát, balesetveszélyes helyen hagyja játszani a gyermeket, gyermekszobában a fűtésről nem megfelelően gondoskodik stb.
- Élősködők: visszatérő fejtetvesség

Kitérnék arra a részre, ahol megemlítem a kötelező védőoltás elmulasztását. A fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről, ezen belül az életkorhoz kötött kötelező védőoltásokról a 18/1998.(VI.3) NM rendelet rendelkezik.

Bölcsődébe jelentkezéskor a szülőnek be kell mutatnia a gyermek oltási könyvét, amivel igazolhatja a kötelező oltások meglétét, és az a gyermek, aki nem kapta meg a kötelező védőoltásait nem veheti igénybe a bölcsőde napközbeni ellátását. Ha a bölcsőde foglalkoztat orvost, akkor ő az, aki az életkor szerint esedékessé vált kötelező védőoltások megtörténtét ellenőrzi, illetve aki az egyéb közösségbe kerülő gyermek vizsgálatát végzi. Hiányzó oltás esetében fel kell venniük a kapcsolatot a gyermek házi gyermekorvosával.

A bölcsődei gondozottaknál az életkorhoz kötötten kötelező védőoltásokról célszerű saját nyilvántartás is vezetni, így a védőoltások megtörténtéről a bölcsőde orvosa, a kisgyermeknevelő a Gyermek-egészségügyi Kiskönyvben bejegyzett oltások alapján tájékozódhat, illetve az ott dokumentált oltások megtörténtét rá kell vezetni a gyermek egészségügyi törzslapjára is.

2.2.2. Érzelmi elhanyagolás

A gyermek optimális, egészséges fejlődéséhez, nem csak a fizikai ellátás, hanem az érzelmi „táplálás” is nélkülözhetetlen. A gyermek normális testi-lelki fejlődéséhez elengedhetetlenek azok a feltételek, amelyek a meleg, szeretetteljes szülő-gyerek kapcsolatot támogatják. Ez lehet: gyakori fizikai érintés, mosoly, együtt játszás, beszélgetés, bátorítás, dicséret stb. Ha ezektől megfosztják, az súlyos érzelmi zavarokhoz, gátolt fejlődéshez és személyiségtorzuláshoz vezethet.

Vajda Zsuzsanna és Kósa Éva szerint, ha az érzelmi elhanyagolás a testi fejlődést is gátolja, akkor a gyermek alacsony növésű, gyenge testfelépítésű maradhat, ezt pszichoszociális törpeségnek nevezik. Ennek az az oka, hogy a növekedési hormon termelődése gátolt tartós

stressz hatás alatt. Ismert emellett a nélkülözési törpeség is, itt az érzelmi elhanyagolás mellett a fizikai elhanyagolás is szerepet játszik. (Kósa & Vajda, 2005.)

Számtalan vizsgálat rámutatott arra, hogy árvaházakban, nevelőintézetekben felnövő gyermekek testi és szociális képességeinek fejlődése elmarad azokhoz a társaikhoz képest, akik családban nevelkednek, annak ellenére, hogy fizikai ellátottságuk terén (pl. étel, ruházat, orvosi ellátás) nem szenvednek hiányt. Ennek magyarázata egyfelől az, hogy ingerszegény környezetben nevelkednek, másfelől az egyszemélyes gondozó hiánya, akivel a gyermek érzelmi kötődést alakíthatna ki. (Pulay, 1997.) A családban nevelkedett, de elhanyagolt körülmények között felnövő gyermekek helyzete sok szempontból hasonló az intézményben nevelkedett gyermekekéhez képest. További veszélye az érzelmi elhanyagolásnak, hogy valószínűsíti más bántalmazási formák megjelenését. Érzelmi elhanyagolás megjelenési formái (Babity, 2005.):

- gyermekkel nem törődnek, közömbösek vele, nem figyelnek rá
- gyakran egyedül hagyják, szülők távolléte alatt bezárják a lakásba
- nem mutatnak érdeklődést sem irányában, sem a vele történetek iránt
- közeledéseire irányuló kapcsolatfelvételt nem vagy pedig hidegen, elutasítóan reagálnak
- hiányzik a szülő felől a biztatás, megerősítés, szeretet kifejezése a gyermek irányában (Howe, 2005.)

Észre kell vennünk, hogy az érzelmi elhanyagolás egyes megnyilvánulásai (pl. közömbösség) néhány esetben lehet az érzelmi bántalmazás formája is.

A különbség nehezen vehető észre, talán csak annyiból, hogy a szülő részéről tudatos vagy nem tudatos attitűdről van-e szó. Tudatos a közöny, ignorálás, amely tekinthető érzelmi bántalmazásnak, míg pusztán a nemtörődömség az érzelmi elhanyagolásnak.

Egyik gyermek sem érdemli meg, hogy érzelmi elhanyagolásnak legyen áldozata a szülei által. Sokszor a háttérben a szülő szocializációja áll, hiszen, ha pár felnőttet megkérdeznénk arról, hogy miért teszi ki ennek a gyermekét, legtöbbször nem lenne tudatában annak, hogy ezt teszi. Ha a szülő abban nevelkedett, hogy az érzelmeiket nem szokás kifejezni és beszélni róluk, akkor ez válik természetessé számukra. Mivel nem tanulta meg, hogy a saját érzéseit, hogy kezelje, sokszor gondja adódhat mások belső folyamatainak megértésével. Az érzelmi elhanyagolással valószínű ők is szembe néztek gyermekkorukban és csak a rossz szülői mintát adják tovább.

3. A jelzőrendszer működése

A családok segítése, a gyermekek védelme, a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, valamint a gyermekek veszélyeztettségének megelőzése érdekében gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer (továbbiakban: jelzőrendszer) működik. A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvény és a Szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvény rendelkezik a jelzőrendszer tagjairól, feladatairól, amely alapján a jelzőrendszer tagjai kötelesek jelzéssel élni a gyermek veszélyeztettsége esetén gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó intézmény felé, valamint hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb veszélyeztető ok esetén. Ezeknek a kötelességnek a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaiként a következő intézményeknek, csoportoknak szükséges eleget tenniük:

- egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a házi orvos, a házi gyermekorvos,
- személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók,
- köznevelési intézmények és a szakképző intézmények,
- rendőrség,
- ügyészség,
- bíróság,
- pártfogó felügyelői szolgálat,
- áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek,
- menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,
- egyesületek, az alapítványok és az egyházi jogi személyek,
- munkaügyi hatóság,
- javítóintézet,
- gyermekjogi képviselő,
- gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal,
- állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv,
- állampolgár és a gyermekek érdekeit képviselő társadalmi szervezet

A gyermekvédelmi törvény emellett együttműködési és tájékoztatási kötelezettséget ír elő a jelzőrendszeri tagok számára. A szakmai együttműködés elengedhetetlen része az eredményes végkimenetelhez. Fontos, hogy a résztvevők tisztában legyenek a saját feladataikkal, felelőségükkel.

Egymás szakmaiságában bízva, egymásra támaszkodva kell a közös feladatokat a gyermekek érdekében végrehajtaniuk.

Ahhoz, hogy a jelzőrendszer működése megvalósuljon, fontos az együttműködési motiváció, fejlesztés, jelzőrendszeri tagok támogatása, a jelzőrendszer szükségességének elismerését valló szemléletmód kialakítása. Tehát az eredményesség tekintetében az elsődleges követelmény a gyermek veszélyeztettségének megelőzése, és megszüntetése érdekében megnyilvánuló, a jelzési kötelezettség teljesítésére irányuló szemléletmód. Ez a szemlélet még jelenleg sem nyert teljességgel teret valamennyi jelzőrendszeri tag tekintetében. Ezt mi sem igazolja jobban, minthogy a gyermekvédelmi rendszer törvénybe iktatása óta sem sikerült valamennyi jelzőrendszeri taggal elfogadtatni az együttműködési és jelzési kötelezettséget, mint alaptevékenységébe tartozó kötelezettséget. A törvény rögzíti, hogy amennyiben a jelzőrendszeri tagok tevékenységük során gyermek veszélyeztettségére utaló jelek, információk tudatába jutnak, azt mérlegelés nélkül kötelesek a család- és gyermekjóléti szolgálat felé jelenteni, valamint a gyermek életét, testi épségét súlyosan veszélyeztető helyzetben hatósági intézkedést kezdeményezni a gyermek védelme érdekében.

A gyermekekkel foglalkozó szakemberek a gyermekbántalmazás és gyermekelhanyagolás esetében általában az Egészségügyi Világszervezet (továbbiakban WHO) definícióját alkalmazzák. A WHO meghatározása szerint a gyermek bántalmazása és elhanyagolása magába foglalja *„a fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmódot, a szexuális visszaélést, az elhanyagolást vagy hanyag bánásmódot, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolást, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul”*

A gyermekvédelmi alapellátás egyik legfontosabb kérdése, hogy mikor, milyen formában és mélységben lehet és kell a családok, gyerekek életébe beavatkozni, mikor állapítható meg a veszélyeztetettség és hogyan lehet ezt megelőzni, kezelni, elhárítani.

Hazánkban veszélyeztetettségnek nevezik a gyermekvédelmi beavatkozásra okot adó helyzetet, a kategóriák, a jogszabály mindig is nagyon általános formában határozta meg és a tudomány oldaláról is kevés kísérletet tettek a jelenség értelmezésére. (Szöllősi, 2000)

A gyermek veszélyeztetése, mint látható gyűjtőfogalom, ezen belül beszélünk bántalmazásról és elhanyagolásról. A rossz bánásmód aktív formájáról – a bántalmazásról – akkor beszélünk, ha a gyermek ellen olyan cselekményt követnek el, mely a gyermeknek ártalmára van, neki testi vagy lelki sérülést, kint okoz vagy okozhat. A passzív formája – a bántalmazás – esetén a gyermeknek egy vagy több olyan szükséglete kielégítetlen marad, amely az egészséges testi, értelmi vagy érzelmi fejlődését biztosítaná.

A gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében kiemelten fontos a gyermekvédelmi veszélyeztetettséget észlelő és jelzőrendszer működtetése, ehhez a jelzőrendszeri tagok aktív részvételének elősegítése, valamint a meghatározott intézmények és személyek közötti együttműködés megszervezése, tevékenységek összehangolása. Szintén kiemelt fontosságú feladata a jelzőrendszeri tagoknak, hogy a gyermekek veszélyeztetettségét előidéző okokat feltárják, valamint ezek megoldására javaslatot készítsenek. A jelzőrendszer hatékony működését befolyásolja, hogy a jelzőrendszeri tagok megteszik-e a szükséges jelzéseket. Sokszor nincsenek tisztában, azzal, hogy milyen helyzetekben lenne jelzési kötelezettségük, milyen problémákat, jeleket kellene egyáltalán felismerniük. Többnyire hiányozhat a tudás, a probléma felismerés. Az elmaradó jelzések egyik általánosítható oka a problémák felismerésének elmaradása, az intézmények – melyek a gondozási látókörben lévő gyerekek nagy részére látnak rá napi szinten – sokszor nem ismerik fel a bántalmazás, a szexuális abúzus, az elhanyagolás és veszélyeztetettség jeleit, ezért nem teszik meg a szükséges jelzéseket a családsegítők felé. Ezeket a tudás béli hiányosságokat mindenképpen szükséges lenne pótolni. A tudás és ismerethiányok mellett egyes intézményeknél azért maradnak el fontos jelzések, mert a jelző intézmények tartanak attól a jelzések következményeitől (pl. óvoda tart attól, hogy elviszik a gyermeket máshová, háziorvos tart attól, hogy átmennek máshoz stb.), nem kockáztatják a családokkal való viszony megromlását, bizalomvesztést. A jelzések elmaradásának további oka lehet a dolgozók közömbössége és érdektelensége, mert egyszerűen belefáradnak a tagok a jelzések megtételébe, nem látják feltétlenül azoknak az eredményét. Fontos lenne, hogy a jelzőrendszeri tagok, folyamatosan kapjanak visszajelzéseket (akár informális úton is) az ügyek előrehaladásáról, ezáltal sokkal inkább elkötelezettek a problémák megoldásában hosszútávon is.

A jogszabályok általános értelmezése és gyakorlati alkalmazása több esetben nehézségeket jelent. Az ágazatok közötti joghézagok tisztázása kiemelten fontos lenne, egy megkérdezett vezető szerint sok intézmény máshogyan olvassa ki a rá vonatkozó dolgokat a jogszabályokból. Előfordul, hogy ha olyan jogszabály vagy részletszabályozás módosítás történik, amely több szakágazat szereplőjét is érinti, akkor például a Gyermekvédelmi törvény és a Szociális törvény értelmezése sokszor nincs összhangban a Köznevelési törvénnyel, a gyámhatóság vonatkozó jogszabályaival vagy a rendőrség büntetőeljárásra vonatkozó jogszabályaival.

Nem elvárható, hogy minden szereplő minden jogszabályt kellő részletességgel és rálátással ismerjen, így ezeknek a kapcsolódásoknak egyértelmű kifejezése, vonatkozó protokollok jogszabályi megerősítése különösen indokolt lenne. (Máltai, 2020.)

A jelzőrendszer tagjainak kommunikációja, konzultációja elengedhetetlen, ennek feladata a gyermekjóléti szolgálatokra hárul. A téves diagnózis növeli a gyermek veszélyeztetettségét, hátráltatja a terápiákhoz való hozzáférést. Téves diagnózis oka lehet szakmai hiányosság, tapasztalatlanság, információhiány, leterheltség, hibás szemlélet, a jelzőrendszeri tagok nem megfelelő együttműködése. A szakemberek hangsúlyozzák a szupervízió, továbbképzés, team munkában való együtt gondolkodás fontosságát. Az elmúlt években több ombudsmani jelentés foglalkozott gyermekek veszélyeztetettsége, bántalmazása kapcsán a jelzőrendszer hiányosságaival, a következő problémákra hívva fel a figyelmet (Máté, 2017.):

- a jelzőrendszer tagjai együttműködésének hiánya;
- a gyermekbántalmazásról szóló képzések, továbbképzések hiánya;
- a házi orvosok és házi gyermekorvosok gyermekvédelmi jelzőrendszerben betöltött csekély szerepe;
- házi orvosok és házi gyermekorvosok gyermekbántalmazás prevenciójára vonatkozó attitűdjének hiánya;
- a védőnői ellátás visszautasításának szankcionálatlansága;
- (átmeneti) nevelésbe vételi eljárásának elhúzódása;
- a szexuális bántalmazás tabu mivolta; a szexuális abúzus fel nem ismerése, készségek hiánya;
- védelmet biztosító intézmények feladatellátásához szükséges megfelelő létszám és szakértelem hiánya;
- tárgyi és személyi feltételek hiányosságaira visszavezethető működési zavarok.

4. Vizsgálat a kisgyermeknevelők jelzőrendszerrel kapcsolatos ismereteiről és tapasztalatairól

4.1. A vizsgálat módszertani ismertetése

A kisgyermeknevelők elegendő ismeretekkel és tapasztalattal rendelkeznek a jelzőrendszer kötelezettségével kapcsolatban? Bár úgy tűnik a jelzőrendszeri kötelezettséget számtalan protokoll, szakmai ajánlás és módszertani segédlet segíti, de mégis a felszínre kerülő esetek rámutatnak arra, hogy valami miatt mégsem működik jól a rendszer. A kérdőívemmel arra kerestem a választ, hogy a kisgyermeknevelők milyen gyakran találkoznak a különböző típusú problémákkal, ezeket felismerik-e és tisztában vannak-e a jelzési utakkal. A gyakorlataim során a nevelőkkel beszélgetve szembesültem azzal, hogy bár vannak ismereteik a jelzést adó helyzetekről, tisztában vannak a jelzési kötelezettségükkel, de sokan tettek arról említést, hogy szükségét éreznék az ilyen irányú továbbképzéseknek.

A kutatáshoz az online kérdőíves felmérés módszerét választottam, mert ennek előnye, hogy viszonylag könnyen kivitelezhető és a megfelelően szerkesztett és kitöltött kérdőívek releváns információkat szolgáltathatnak a kérdező számára. Az interneten keresztül történő kérdőív kitöltése lehetővé teszi, hogy egyre szélesebb körben tudjunk felmérést készíteni. Célcsoportom a kisgyermeknevelők voltak, a kérdőívemet 108 fő töltötte ki. A kérdőívek kitöltése önkéntes és anonim volt a kutatásban résztvevők számára. A mérőeszköz a következő kérdésköröket tartalmazta: demográfiai tényezőket, jelzőrendszerre vonatkozó kérdések, bántalmazással; elhanyagolással kapcsolatos attitűdöket, ismereteket. A teljes kérdőívet 1. melléklet tartalmazza, a 2. mellékletben a nyilatkozat, a 3. mellékletben pedig a tartalmi kivonat található. Szakirodalmi ismereteim alapján a következőkre kerestem a választ:

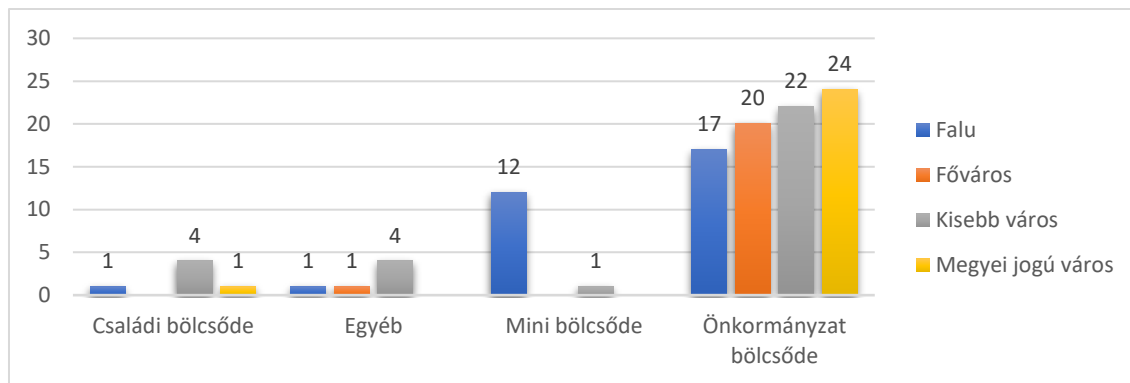
- Mennyire tájékozottak a kisgyermeknevelők az észlelő-és jelzőrendszerrel kapcsolatban?
- Kisgyermeknevelők mennyire tartják fontosnak a jelzőrendszerrel kapcsolatos képzések szervezését?
- A kisgyermeknevelőknek milyen attitűdjeik vannak az elhanyagolással, bántalmazással kapcsolatban?
- Hogyan gondolkodnak a kisgyermeknevelők a jelzőrendszeri feladataikról?

4.2. Eredmények

4.2.1. Demográfiai jellemzők

A kérdőívre a válaszadók száma 108 fő volt, akik életkori megoszlása eléggé szerteágazó. A legfiatalabb kitöltő életkora 19, a legidősebb kitöltő életkora pedig 61. Legtöbben a 28-30 éves korosztályhoz tartoznak. Iskolai végzettségek tekintetében a főiskolai vagy egyetemi (51 fő) végzettségűek száma a legmagasabb, ezt követi a felsőfokú végzettség (nem diplomás) (34 fő), majd a sort az érettségi (18 fő) és a szakmunkásképző/szakiskola zárja (5 fő). A következőkben az első ábra segítségével ismertetem azt, hogy a válaszadók milyen településen, milyen típusú bölcsődében dolgoznak.

1. ábra: Válaszadók települési és bölcsőde típus szerinti megoszlása (N=108)

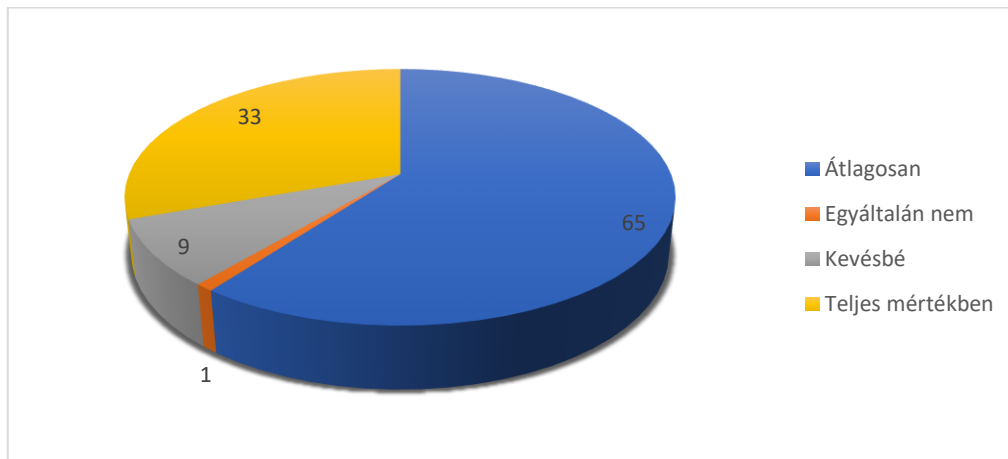

(Forrás: saját kutatás)

4.2.2. Jelzőrendszerrel kapcsolatos tájékozottság

A megkérdezettek 98,1%-a tudja, hogy mit jelent az, hogy a bölcsőde a gyermekvédelmi észlelő-és jelzőrendszer tagja, de arra a kérdésre, hogy mennyire érzi magát tájékozottnak a jelzőrendszerrel kapcsolatban, már megoszlának a vélemények. A legtöbb személy átlagosnak véli a tudását ebben a témában, de látható, hogy vannak olyanok, akik már kevésbé vagy egyáltalán nem érzik úgy, hogy tájékozottságuk elegendő lenne. A válaszok megoszlását a második ábra segítségével ismertetem.

2. ábra: Tájékozottság a jelzőrendszerrel kapcsolatban (N=108)

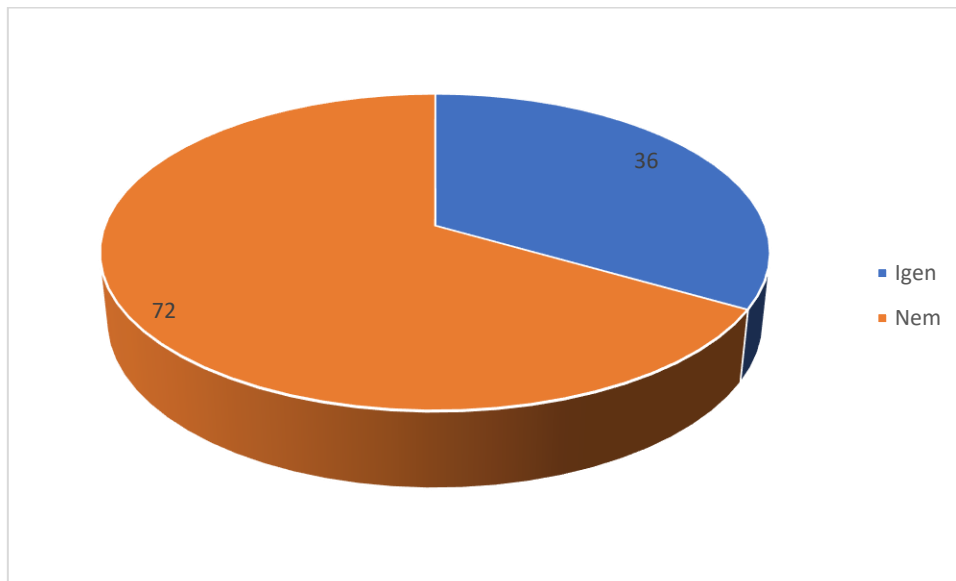
(Forrás: saját kutatás)

A gyermekvédelmi jelzőrendszer hatékony működésének folyamata:

- megelőzés,
- gyanú esetén jelzés
- cselekvés – a gyermekjóléti szolgálat feltárja a problémát, azokra megoldásokat dolgoz ki, indokolt esetben hatósági intézkedéseket kezdeményez; megoldási javaslatait gondozási tervben rögzíti határidők megadásával, ebbe bevonja a jelzőrendszer azon tagjait, akik az érintettek az adott gyermek ügyében;
- az intézkedésekről visszajelzés
- utánkövetés,

Ha azt gyanítjuk, hogy egy gyerek veszélyeztetve van, az időben megtett, és a gyerek tüneteit pontosan leíró jelzés túlzás nélkül életet menthet. Ezért fontosnak tartom a szakemberek folyamatos képzését, illetve a továbbképzéshez való hozzáférés biztosítását. Kérdőívemben fontosnak tartottam rákérdezni, hogy van-e lehetőségük ebben a témában képzéseken részt venniük. A válaszokból kitűnik, hogy ezen a területen van még mit fejlődni.

3. ábra: Tartanak-e képzéseket a jelzőrendszer működéséről? (N=108)

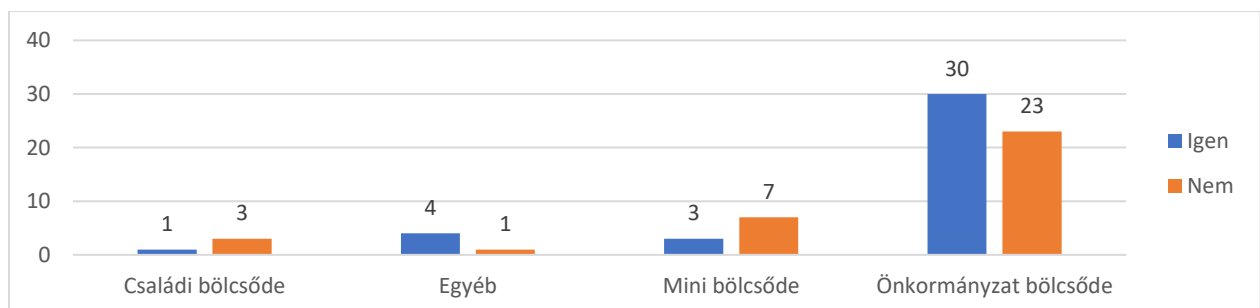
(Forrás: saját kutatás)

A nyilatkozatokból kitűnik, hogy a válaszadók 98%-a részt venne ilyen jellegű képzésen, ha lenne rá lehetősége, mert nagyon fontosnak tartják az ilyen jellegű továbbképzést.

4.2.3. Bántalmazás kérdéskörei

A kérdőívre a válaszadók arra a kérdésre, hogy találkoztak-e már bántalmazott gyermekkel a munkájuk során, illetve ismerik-e az arra utaló gyanújeleket. Bántalmazott gyermekekkel a különböző bölcsőde típusokban eltérő eredménnyel találkoztak a kisgyermeknevelők. Kimagasló az önkormányzati bölcsődében tapasztalt esetek száma, ezt a negyedik ábrán is ismertetem.

4. ábra: Bántalmazott gyermek a csoportban (N=108)

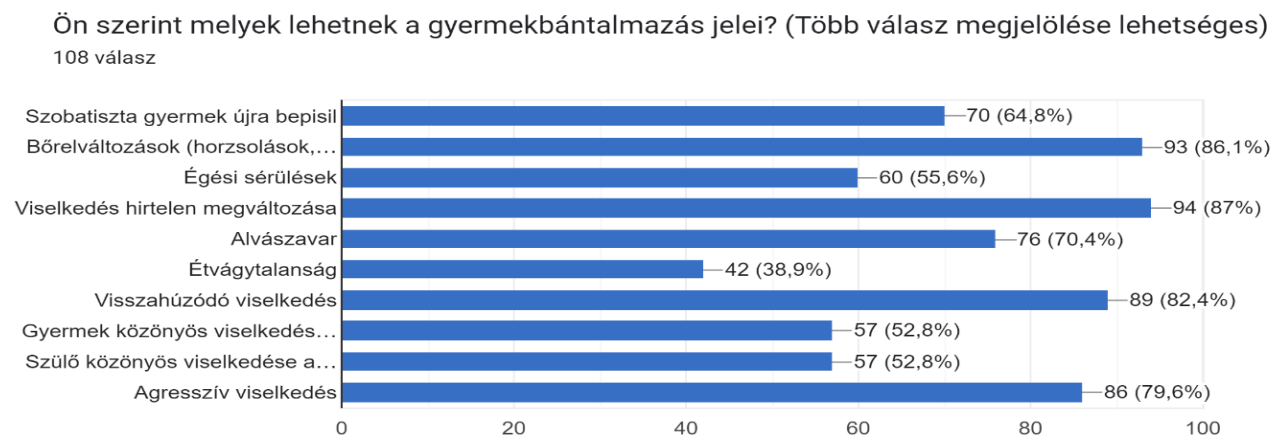
(Forrás: saját kutatás)

A fizikai bántalmazás következtében fellépő sérüléseket gondozási helyzetekben figyelhetjük meg javarészt. Ekkor van időnk a gyermekkel egy rövid, de bensőséges időtöltésre.

A bántalmazásnál sok olyan következmény és gyanújel van, amely a gyermek (vagy a szülő) viselkedésében megfigyelhető, mégsem könnyű eldönteni, hogy adott esetben fennáll-e gyermekbántalmazás vagy sem. Sokszor csak komoly és alapos orvosi, pszichológiai vizsgálatok, a gyermek, a család és a környezet meghallgatása alapján lehet igazolni vagy elvetni a gyermekbántalmazás gyanúját. (Gilbert & Spatz, 2009.) Ennek oka, hogy ugyanazok a viselkedéses, kognitív és szomatikus tünetek, melyek a gyermeknél kialakulnak, a bántalmazáson kívüli, más faktor hatására is összejöhet. A bántalmazás súlyossága, gyakorisága, a gyermek számára elérhető támogatás mértéke és az ezt befolyásoló tényezők palettája igen sokszínű, mert a tünetek és a következmények erőssége eltérő lehet.

A bántalmazás gyanújelei szubjektivitása miatt, rákérdeztem arra, hogy a kisgyermeknevelők szerint a felsorolt válaszlehetőségek közül melyek lehetnek a gyermekbántalmazás jelei, ezek a jelek az ötödik ábrán vannak felsorolva.

5. ábra: Gyermekbántalmazás jelei (N=108)

(Forrás: saját kutatás)

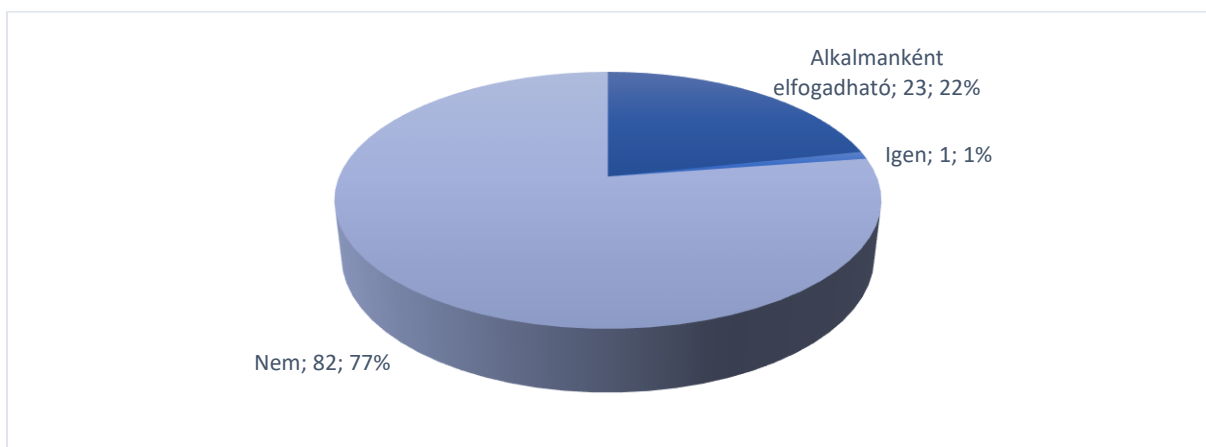
Egyéni válaszadásnál, ahol kifejthették, hogy milyen formában nyilvánult meg a bántalmazás, a leggyakoribb válaszok között szerepelt:

- „*gyermek testén bántalmazás nyomok voltak, többek között cigi csikk elnyomás*”, „*fizikai foltok, égési sérülések*”, „*horzsolás a testén*”, „*bőrsérülések*”, „*gyermeken különböző lila foltok voltak*”, „*kék-zöld foltok*”, „*gyermek testén látható kék, piros foltok*”
- „*gyermek közönyös viselkedése*”, „*túlságosan visszahúzódo volt hónapokon keresztül, nem mert játszani, abba is hagyta a játékot, hogy ránéztünk*”, „*megváltozott a viselkedése bizonyos helyzetekben*”
- „*agresszív lett*”, „*agresszív viselkedés, csúnya beszéd*”, „*elkezdte bántani a társait*”

A válaszokból is visszaigazolódik az ábrán látható adat, amely tartalmazza a leggyakoribb jeleket.

A fizikai bántalmazás egyik formája a verés, testi fenyítés. A kisgyermeknevelők véleménye arról, hogy szerintük megengedhető-e, hogy a szülők fizikai fenyítést alkalmazzanak, ha fegyelmezni vagy büntetni akarják a gyermeküket elég megosztó, de többsége elutasítja ezt a nevelési formát. Ebből azt érzékelem, hogy pozitív változások kezdenek megmutatkozni ezzel a nézettel kapcsolatban.

6. ábra: Megengedhető-e a fizikai fenyítés? (N=106)

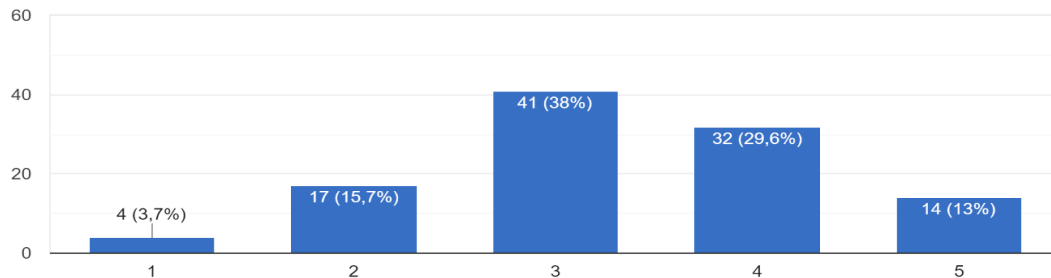
(Forrás: saját kutatás)

A gyermek megfigyelésének másik fontos színtere a család otthona családlátogatás alkalmával. Arra szerettem volna választ kapni, hogy mennyire lehet nehéz családlátogatás során, a családon belüli bántalmazásra utaló gyanújeleket észrevenni. Mint a 6.ábrán látható, arra

kértem a válaszadókat, hogy jelöljék be egy 1-5-ig tartó skálán (1-könnyen; 5-nehezen) a véleményüket.

7. ábra: Családlátogatás során észrevehető-e a családon belüli erőszak? (N=108)

Ön szerint mennyire lehet észre venni a családlátogatás során a családon belüli bántalmazást?
108 válasz

(Forrás: saját kutatás)

A válasz feltételezhető volt, hiszen a szülők nem minden esetben viselkednek erőszakosan a gyermekükkel. A bántalmazások nagyrészt négy fal között történik, családlátogatás során valószínű, hogy az ilyen szülők is a legjobb benyomást szeretnék elérni.

Tovább komplikálja a tényállást, hogy az agresszív szülők sem viselkednek örökösen durván. Vannak nyugodtabb időszakok a család életében, amikor csekélyebb számban fordulnak elő a bántalmazás variánsai. Például az alkoholista szülő, amikor nincs alkoholos befolyásoltság alatt, akkor bánhat nagyon gyengéden is a gyermekével. Ezenfelül a nyolcévesnél fiatalabb gyermekek életkori sajátosságából adódóan képesek úgy vélekedni, hogy akit bántanak, az „rászolgált” arra.² Ebből adódóan, amikor ő maga a bántalmazás elszenvedője, akkor úgy véli, hogy ez az ő hibája nem pedig a bántalmazóé, így nem csak a bántalmazás megismétlődésétől való félelem, hanem a bűnösség is fokozza a szorongását.

Tehát a gyermekbántalmazás tényének megállapítása komoly szakmai háttérrel igényel, általában több szakma képviselői együttes munkáját öleli fel. Hiba lenne egyes bántalmazás esetén tapasztalható jegek alapján bántalmazásra következtetni anélkül, hogy egyéb tényezőket, nézőpontot is figyelembe vennének. Bár sokszor pont ez okozhat problémát, hogy egy-egy ilyen ügy felderítése team munkában történik. Kisgyermeknevelőkkel való beszélgetéseim során elmondták, hogy úgy érzik, magukra maradnak a problémás helyzetekkel, amikor a társszakma képviselőjének a szakmai hozzáértése nem megfelelő, ezáltal a felmerülő

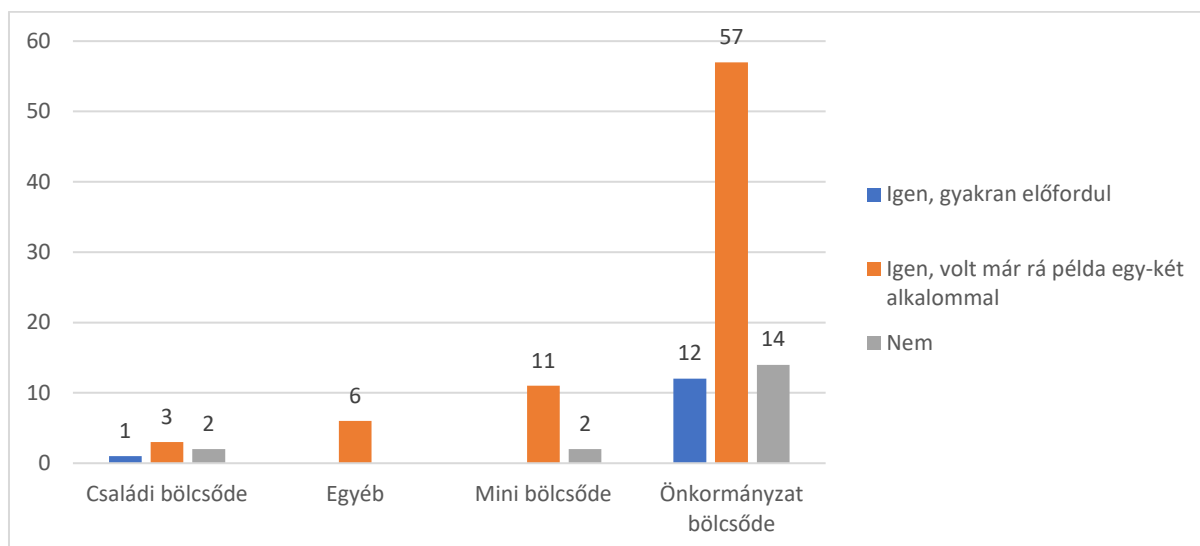
² Piaget következményetika, 1970. „A bűn mértékét az okozott kár nagysága határozza meg.”

probléma megoldását nehéz közös nevezőre juttatni. Ugyanilyen hibának minősül, ha figyelmen kívül hagyjuk a gyanújeleket, hiszen a gyermek „jó családból való”, „jó nevelt” vagy mert a szülei magasan iskolázott rendes emberek. Az emberek többsége hajlamos azt feltételezni, hogy aki jómódúbb családi háttérrel rendelkezik és ahol magasan iskolázottak a szülők, azok annál jobban nevelik a gyermeküket. Ez az elég széles körben elterjedt tévhit azonban a tényekkel szembe állítva nem állja meg a helyét. Szintén megnehezíti a felismerést, hogy az emberek hányada van ennek a téves feltételezésnek a tudatában, és hogy mennyi fogalmuk van az elhanyagolás és gyermekbántalmazás fogalmáról, illetve ezek a gyermekekre gyakorolt hatásáról. Rávilágított Babity Mária vizsgálata, hogy a bántalmazott gyermeket jellemzően úgy képzelik el, mint valami szorongó, megfélemlített alakot; valahogy úgy, mint Móricz Zsigmond Árvácskáját, vagy mint Twist Olivért. (Filó & Katonáné Pehr , 2015.)

4.2.4. Elhanyagolás kérdéskörei

A kérdőívemben választ kerestem arra, hogy a megkérdezett kisgyermeknevelők találkoztak-e már a munkájuk során elhanyagolt gyermekkel, és ha igen, akkor az elhanyagolásra utaló gyanújelek formái milyen gyakorisággal voltak jelen. Az eredményt a nyolcadik ábrán ismertetem.

8. ábra: Elhanyagolt gyermek a csoportban (N=108)

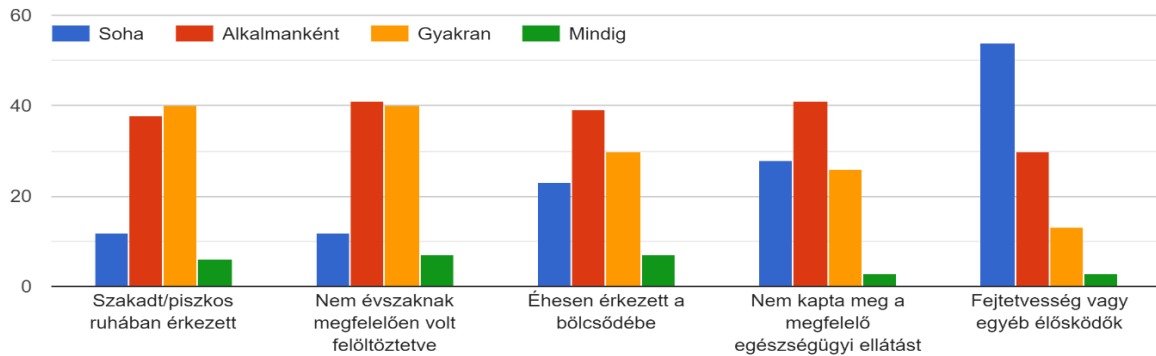

(Forrás: saját kutatás)

A kilencedik ábrán látható, hogy a megkérdezettek körében a szakadt/piszkos ruha és a nem évszaknak megfelelő ruházat az, ami a leggyakrabban előfordul.

9. ábra: Elhanyagoltság megnyilvánulásai (N=108)

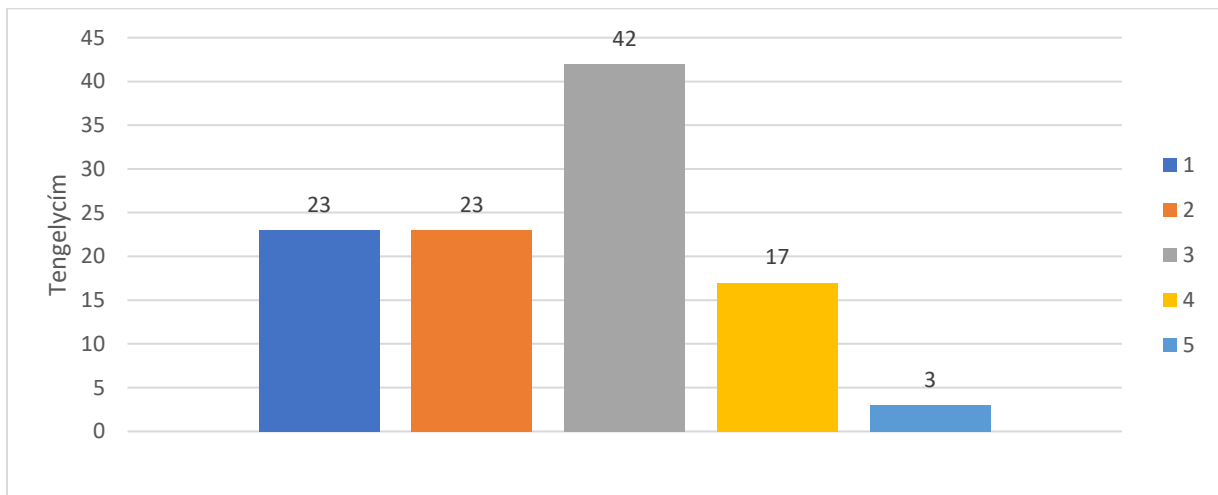
Milyen gyakorisággal volt jelen az elhanyagolt gyermeknél/gyermekeknél, hogy...:

(Forrás: saját kutatás)

Arra kértem a válaszadókat, hogy jelöljék be egy 1-5-ig tartó skálán (1-könnyen; 5-nehezen), hogy mennyire nehéz a fizikai elhanyagolásra utaló gyanújeleket észrevenni. Válaszaik eredményét a tizedik ábrán tüntetem fel.

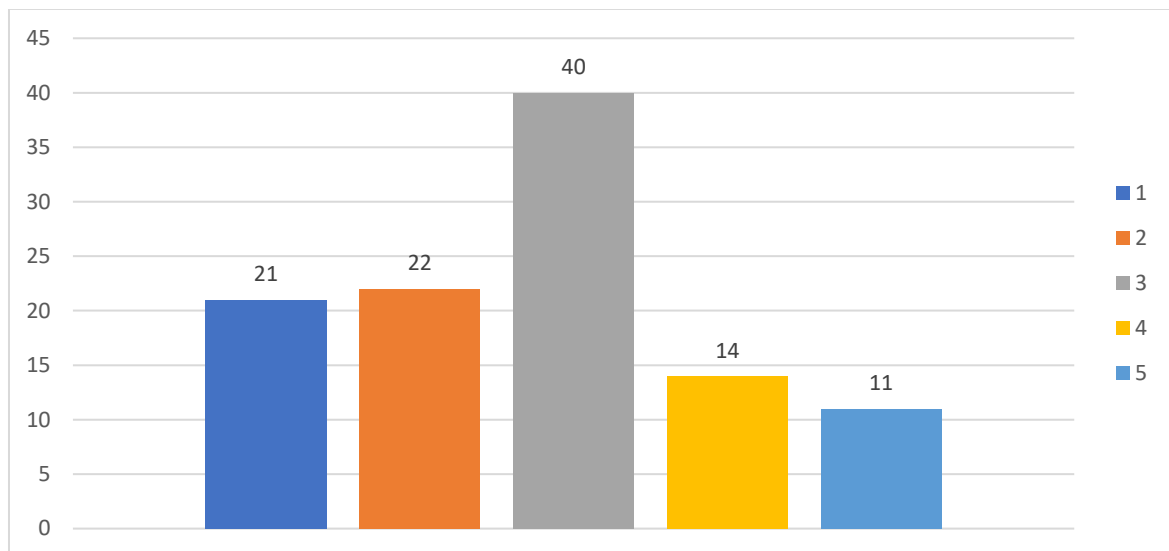
10. ábra: Fizikai elhanyagolásra utaló gyanújelek észrevétele (N=108)

(Forrás: saját kutatás)

Az anyagi problémák (munkanélküliség, alacsony jövedelem) és a lakhatási problémák (hajléktalanság, rossz lakáskörülmények, kilakoltatás, vándorló életvitel, kényszerű együttélési körülmények) veszélyeztető tényezők. A gyermek eltartásában időszakos vagy hosszabban tartó hiányosságok, a család anyagi helyzetének bizonytalansága, a szegénység önmagában nem lehet ok a gyermek családból való kiemelésére.

11. ábra: Mennyire lehet kiváltó ok a szegénység? (N=108)

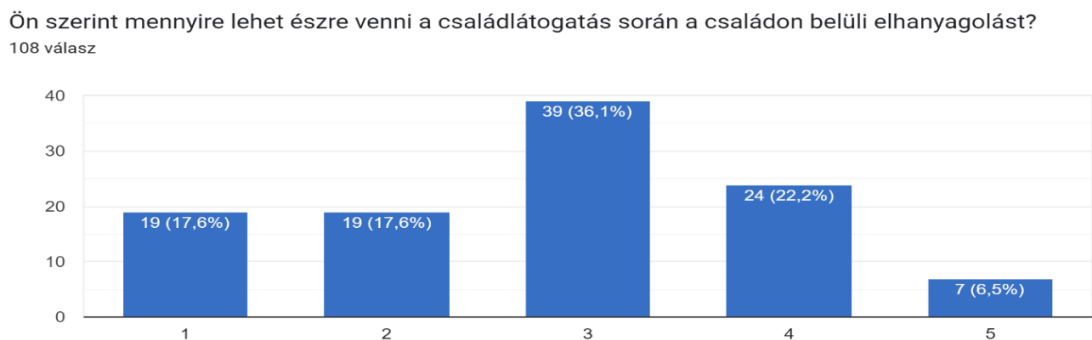
(Forrás: saját kutatás)

Kíváncsi voltam a kisgyermeknevelők véleményére, hogy szerintük mennyire lehet a gyermek elhanyagolása esetén kiváltó ok, az, hogy a család szegény körülmények között él. Ahogy a tizenegyedik ábra is mutatja, a válaszadók 37%-a vélte úgy, hogy ez egy nehezen eldönthető kérdés. Ezzel teljes mértékben egyetértek, hiszen nem egyszer találkozhatunk akár a környezetünkben is olyan családdal, akik hátrányosabb helyzetben, szegénységben élnek, de mégis megadják gyermeküknek a szeretetteljes légkört, ami az érzelmi fejlődéséhez szükséges. Amikor azt halljuk, hogy a szakemberek anyagi okok miatt nem szoktak gyerekeket kiemelni a családból, akkor arra gondolnak, hogy a jövedelmi szegénység miatt nem veszik el a gyereket a szüleitől. Erről a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvény 7. § - a is azt mondja: „A gyermek szüleitől vagy más hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el. A gyermeket kizárólag anyagi okból fennálló veszélyeztetettség miatt nem szabad családjától elválasztani.” Azt halljuk, hogy tisztán anyagi okok miatt elvileg a gyerekek nem emelhetők ki a családból. Azonban, ha a rossz anyagi helyzet olyan mértéket ölt, hogy az elemi szükségletek (pl.: táplálkozás, tisztálkodás) kielégítése is nehézségekbe ütközik, és a gyermekvédelmi ellátások (pénzbeli, természetbeni

ellátások) igénybevételével sem szüntethető meg a probléma, illetve jelentősen nem javítható a helyzet, akkor a gyakorlat azt mutatja, hogy mégis sor kerülhet a gyermek kiemelésére a családból.

Arra kértem a válaszadókat, hogy jelöljék be egy 1-5-ig tartó skálán (1-könnyen; 5-nehezen), hogy mennyire nehéz családlátogatás során az elhanyagolásra utaló gyanújeleket észrevenni. Válaszaik eredményét a tizenkettedik ábrán tüntetem fel.

12. ábra: Családlátogatás során észrevehető-e az elhanyagolás? (N=108)

(Forrás: saját kutatás)

Elhanyagolás esetén is nagy jelentősége van a családlátogatás tapasztalatainak. Főleg fizikai elhanyagolás esetén kaphatunk magyarázatot az okokra. pl. fürdőszoba hiánya, háztartási gépek hiánya, komfort nélküli lakás.

Ha a veszélyeztetettség az alapellátások igénybevételével nem megszüntethető, de segítséggel a gyermek fejlődése családi környezetben mégis biztosítható, védelembe veszik a gyermeket.

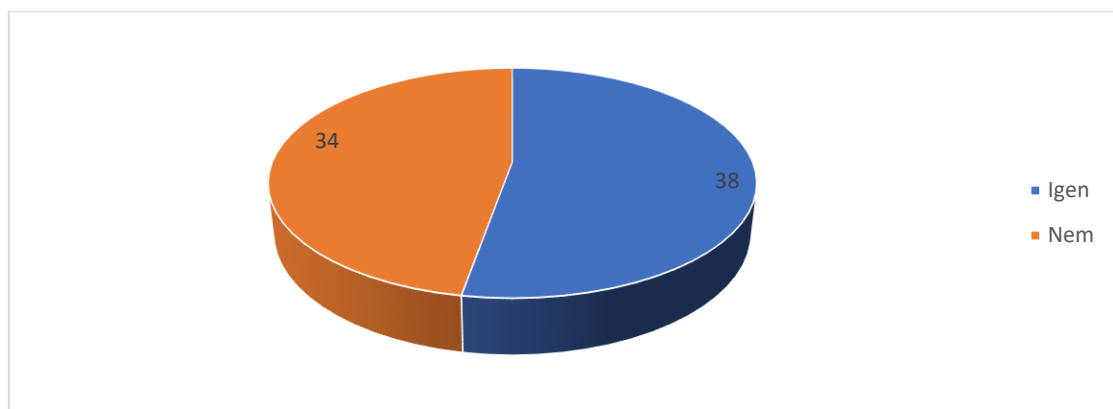
4.2.5. Jelzőrendszerrel kapcsolatos tapasztalatok

A veszélyeztetettség megállapításának ténye, egy igen nehéz feladat az adott problémával szembekerülő szakemberek számára. Elsősorban azért, mert egy igen tág mozgásterületen belüli mérlegelési feladatuk van. Másodsorban pedig azért, mert a bántalmazás vagy elhanyagolás tényére egyáltalán nem, vagy csak későn derül fény. Nehéz annak az eldöntése, hogy hol található az a vonal, ami még elfogadott a szülői magatartás és a gyermek elhanyagolása vagy bántalmazása között. A mérlegelési feladatok során nagy szabadsága van a jelzőrendszer szereplőjének, hiszen a családi viszonyokra jellemző a sokszínűség. Minden

család más és más. A gyermek veszélyeztetettségét befolyásoló tényezőknek, körülményeknek rettentően magas a száma, túlzások nélkül kijelenthető, hogy nincs két egyforma élethelyzet. Azonban, ha a veszélyeztetettség megállapítását teljes mértékben a jelzőrendszeri tagok szubjektív megítélésére bízánk- támpontok nélkül- az a bizonytalanságnak és az egységesség hiányának olyan magas fokához vezetne, ami miatt lehetetlenné tenné a gyermekvédelmi jelzőrendszer megfelelő működését. Ennek elkerülése érdekében a mérlegelési feladatok ellátása során a veszélyeztetettség tartalmi elemeit, fogalmát körülírni törekvő jogszabályok, szakmai útmutatók, egyéb kiadványok segítik a jelzőrendszeri tagok munkáját.

A megkérdezett kisgyermeknevelők körülbelül 70%-a nyilatkozta, hogy munkája során találkozott elhanyagolt gyermekkel, illetve fordult olyan helyzet elő, amelyben gyermekbántalmazás gyanúja merült fel, de meglepő, hogy csak az esetek 52%-ban jelentették. A tizenharmadik ábrán látható, hogy a kisgyermeknevelők milyen számban találkoztak bántalmazott gyermekkel a munkájuk során.

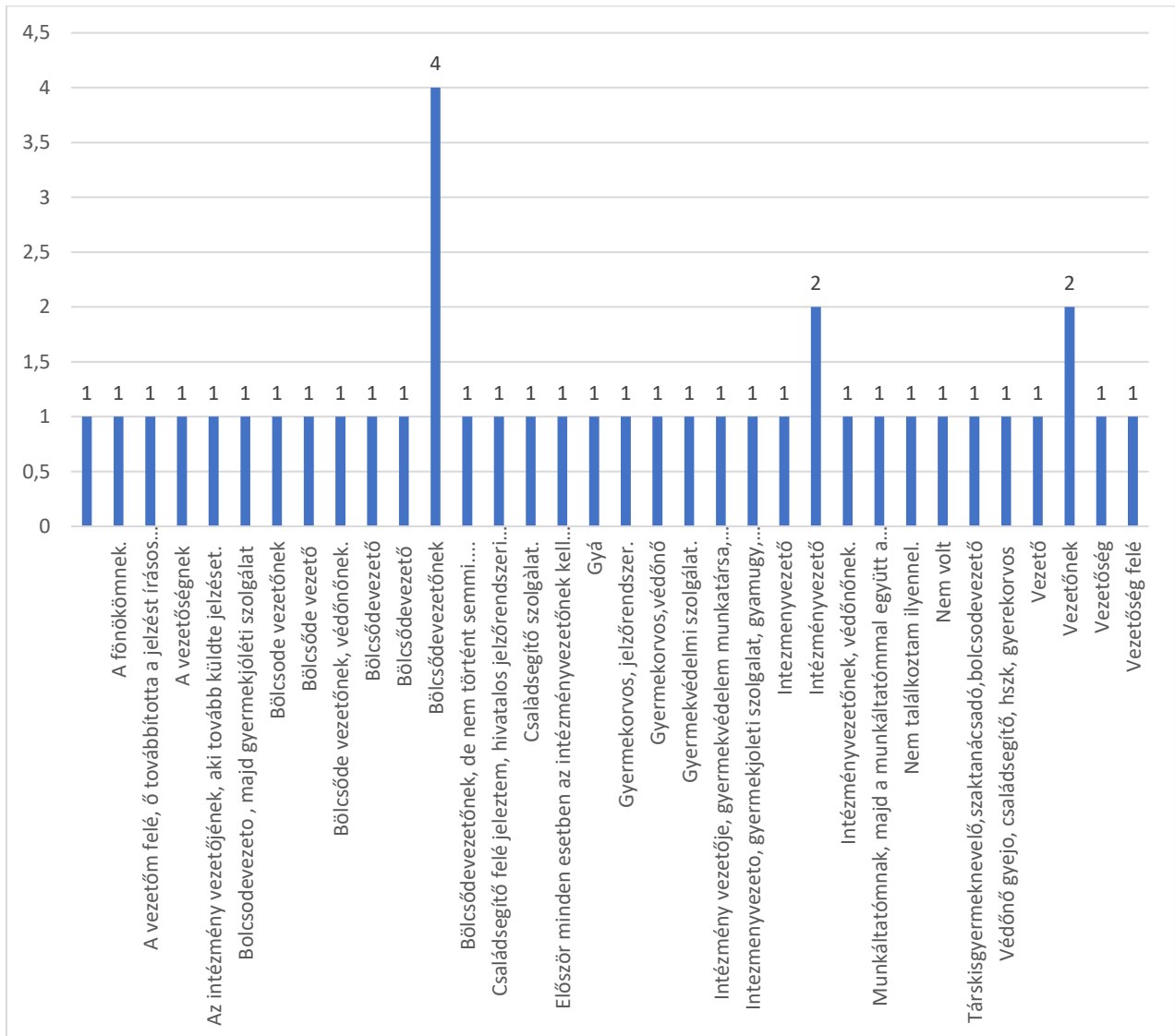
13. ábra: Amennyiben munkája során találkozott már gyermekbántalmazás bármely formájával, jelentette azt? (N=72)

(Forrás: saját kutatás)

A tizennegyedik ábra válaszaiból is kitűnik, hogy a jelzési kötelezettséggel tisztában vannak a nevelők, de az, hogy hová kell a jelzést leadni elég szerteágazó eredményt mutat.

14. ábra: Kinek jelentette? (N=39)

(Forrás: saját kutatás)

Az elmaradó jelzések egyik oka, hogy a jelző intézmények félnek a jelzések következményeitől. (pl. bölcsőde tart attól, hogy a gyermeket elviszik máshová), valamint nem kockáztatják a családokkal való viszony megromlását, bizalomvesztést. A kérdőívemben is többen nyilatkoztak erről a félelemről. Azoknál a személyeknél, akik kisebb településű bölcsődében dolgoznak sokkal jellemzőbb volt ez a válasz. Érthető, hiszen egy városhoz képest jóval alacsonyabb számú közösség, ahol feltételezhető, hogy szinte mindenki ismer mindenkit. Ez mindkét fél, - mind a szülő, mind a kisgyermeknevelő- számára roppant kellemetlen és félnek attól, hogy visszajut a családhoz a jelző személye és jelzésének akár személyi következményi

is lesznek. A legtöbb esetben ez a félelem az ellátórendszerben jelenlévő bizalomhiányból, működési módok nem ismeretéből, és az anonimitás garanciájának hiányából ered.

A másik nehézséget a bizonyítás okozza. Gyermek veszélyeztetése esetén elmondható, hogy nagyon magas a látencia, valamint a felfedett esetekben gyakran akadályokba ütközik a bizonyítás. A bizonyítási nehézségek és a látencia is többnyire vissza vezethetők oda, hogy a gyermek veszélyeztetése körébe tartozó elkövetési magatartásokat leginkább családon belül fejtik ki. Az érintetteknel jellemző, hogy nem hajlandóak a történetekről beszélni. Éppen ezért van jelentősége a veszélyeztetés büntett bizonyítása körében a kívülálló személyek (orvos, pedagógus, védőnő-, azaz a jelzőrendszeri tagok) tanúvallomására, egyéb bizonyítékra, különös tekintettel a szakértői véleményekre.

4.3. Következtetés

A jelzés célja, hogy felhívja a figyelmet a gyermeket érő elhanyagolásra, nem megfelelő nevelésre, bántalmazásra, ill. a gyermek magatartásában észlelt, aggodalomra okot adó dolgokra. A jelzésnek a gyerekről kell szólnia, és arról, hogy a szakember mit tapasztalt a gyerekekkel kapcsolatban (mit mesélt, milyen viselkedése volt, milyen fizikai tünetet észlelt). A jelzésnek azt kell tartalmaznia, amit lát, tapasztal az, aki a gyerekekkel találkozik, és nem azt, hogy mit gondol, ki miatt viselkedik így a gyerek. Tehát nem “feljelentést” kell tenni, és nem valakit “bemószerolni”, hanem a gyerekekkel kapcsolatos meglátásokat kell megosztani.

A jelzés írásban bármilyen formátumban megküldhető, a gyermekjóléti szolgálat köteles azt elfogadni. Az írásban történő jelzéstől azonnali beavatkozást igénylő krízishelyzet esetén lehet eltekinteni, azonban a jelzést utólagosan írásos formában pótolni szükséges.

Ha azt gyanítjuk, hogy egy gyerek veszélyeztetve van, az időben megtett, és a gyerek tüneteit pontosan leíró jelzés túlzás nélkül életet menthet.

Sok esetben egy jelzés konfrontációt is jelent, konfliktust vagy vitát. Ezeket a helyzeteket a gyerek érdekében a szakembereknek be kell vállalniuk, mert a gyerek jóllétéért mi vagyunk felelősek. Az ő biztonsága az első, de a jelzésnél természetesen gondolhat a szakember a saját biztonságára is. A gyermekjóléti szolgálat és a gyámhatóság a gyermek bántalmazása, elhanyagolása miatt jelzést vagy kezdeményezést tevő intézmény, személy adatait erre irányuló

külön kérelem hiányában is zártan kezeli, erről a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvény 17.§-nak a 2.bekezdése rendelkezik.

Vannak olyan helyzetek, amikor a jelzés megtétele nem a gyermek legfőbb érdeke. Amennyiben a gyerek egy felnőttnek elmondja, hogy őt hogyan bántalmazták, de arra kéri a felnőttet, hogy ezt ne mondja el senkinek...akkor ez egy nagyon nehéz helyzet a felnőttnek is. Amennyiben azonnal jelzést tesz, úgy lehet, hogy elveszti a gyerek addigi bizalmát és ez a későbbi eljárásokat is hátráltathatja. Ilyen esetben érdemes időt szánni arra, hogy megértessük a gyerekkel, hogy miért fontos, hogy a titok ne legyen titok többé. Fontos hangsúlyozni, hogy a súlyos, életet is veszélyeztető szituációkban a jelzés nem mérlegelés kérdése.

A kutatásommal az alábbi eredményekre jutottam:

- *Mennyire tájékozottak a kisgyermeknevelők az észlelő-és jelzőrendszerrel kapcsolatban?*

A megkérdezett kisgyermeknevelők átlagosnak ítélik a tájékozottságukat a jelzőrendszer fogalmával, működésével, felismerik a veszélyeztetettségre utaló jeleket. Tudják, hogy a bölcsőde a gyermekvédelmi észlelő-és jelzőrendszer tagja.

- *Kisgyermeknevelők mennyire tartják fontosnak a jelzőrendszerrel kapcsolatos képzések szervezését?*

A nyilatkozatokból kitűnik, hogy a megkérdezettek munkahelyének a kétharmada tart képzést ilyen témában. Fontosnak tartanak, hogy mind kommunikációs, mind gyakorlati szempontból képezzék magukat, hogy a problémás esetek kapcsán mind a szülőkkel, és a szakemberekkel megfelelő, tárgyilagos módon tudják a gyermek érdekében a további intézkedéseiket megtenni. Fontos, hogy ezek a továbbképzések mindenki számára helyszínben és időben elérhetőek legyenek, mert a válaszokból kitűnik, hogy igény volna rá, fontosnak tartják és részt is vennének a képzéseken.

- *A kisgyermeknevelőknek milyen attitűdjeik vannak az elhanyagolással, bántalmazással kapcsolatban?*

A kisgyermeknevelők munkája során gyakran előfordul, hogy találkoznak a gyermek veszélyeztetettség két típusával. Mivel ezek súlyossága, gyakorisága és egyéb befolyásoló tényezői eltérőek lehetnek, ezért adott esetben nem könnyű eldönteni, hogy fennáll-e a gyermek veszélyeztetése vagy sem. Családlátogatás során sincs mindig lehetőség kiszűrni az erre utaló jeleket, ezért is fontos, hogy ismerjék a veszélyeztetés bármely gyanújelét, merjenek jelezni, ehhez elengedhetetlen a szakmai tudásuk.

Tisztában vannak vele, hogy a veszélyeztetettség hatással van a gyermekek fejlődésére és későbbi életére. Leginkább az alábbi következményeket említették: önértékelési zavar, szociális és kommunikációs problémák, önbizalomhiány, szégyenérzet, kötődési zavar, szorongás, mentális betegségek, indulatkezelési gondok és rossz mintakövetés.

- *Hogyan gondolkodnak a kisgyermeknevelők a jelzőrendszeri feladataikról?*

Fontosnak tartják a jelzőrendszeri feladataikat, többször is előfordult már munkájuk során, hogy találkoztak a csoportjukban elhanyagolt vagy bántalmazott gyermekkel, de mégsem tettek jelzést az esetről. Ennek az az oka, hogy félnek a jelzés következményétől és az eset bizonyítása nagyon nehéz feladat számukra, ezért néha a jelzési kötelezettséget tehernek élik meg. A válaszadók többféle érzésről számoltak be ezzel kapcsolatban. Egyrészt nagyon jellemző volt a düh, harag, döbbenet, elkeseredettség érzése. Nagyon jellemző a jelzéssel kapcsolatban a bizonytalanság érzése, féltek a konfrontációtól és attól, hogy alaptalan a gyanújuk, ugyanakkor a gyermekkel kapcsolatban a segítőszándék, megértés, együttérzés vezérelte őket a jelzés megtételére.

5. Összefoglalás

Szakedolgozatomban a gyermekbántalmazás és elhanyagolás témájában vizsgáltam, szakirodalom feldolgozásával, valamint egy általam összeállított kérdőív elemzésével. Arra kerestem a választ, hogy a kisgyermeknevelők milyen ismeretekkel rendelkeznek jelzőrendszeri kötelezettségükkel kapcsolatban, illetve ehhez kapcsolódóan milyen nehézségekkel találkoznak a mindennapi munkájuk során.

A szakirodalmakból kiderült, hogy a veszélyeztettség nehezen meghatározható fogalom. Előfordulhat családon belül, de szélesebb társadalmi élethelyzetekben is, valamint nagy hatással van a gyermek személyiségfejlődésére. A veszélyeztettség két formáját különböztethetjük meg, a gyermekbántalmazást és a gyermekelhanyagolást, melyek szorosan összefügghetnek, de külön-külön is előfordulhatnak. Ezekben az esetekben a legfőbb feladat a prevenció, környezettanulmány elvégzése, tünetek felismerése, okok feltérképezése, kapcsolattartás, tovább irányítás. A felmerülő problémák azért is nehezen bizonyíthatóak, mert jellemző a családokra a társadalmi izoláció és a nagyfokú látencia.

A jelzőrendszer hatékony működtetéséhez szükséges lenne intézmény specifikusan tájékoztató anyagok összeállítása és terjesztése a jelzőrendszer működéséről. A jelzőrendszer működésével kapcsolatosan bár általános protokollok rendelkezésre állnak, azonban ezek jellemzően nagyon hosszúak (sokszor épp ezért kezelhetetlenek), sok intézmény számára pedig éppen ezért nehezen követhetőek. A jelzőrendszer hatékony ellátásának érdekében több protokoll, szakmai ajánlás és módszertani segédlet is a jelzőrendszeri szakemberek és intézmények rendelkezésére áll, melyek a jelzőrendszer tagjai számára a jelzőrendszeri működését hivatottak segíteni példákkal, konkrét folyamatleírásokkal. A különböző ágazati szabályozó jogszabályok és törvények nem támasztják alá és nem erősítik meg a protokollokban előírt feladatokat. Például a bántalmazással kapcsolatos közös eljárásrendet és iránymutatást nem támasztja alá kellőképpen az egészségügyi törvény és a rendőrség eljárásrendje. Ezeknek az „elcsúszásoknak” a következménye, hogy sokszor a tényleges szakember személyiségén, szakmai hozzáállásán, vagy éppen a szakmaiközi együttműködések minőségén múlik 1-1 szakmai feladat ellátása vagy éppen el nem látása is. A hatékony működéssel kapcsolatosan rengeteg tényező, szempont és nehézség merül fel általánosságban: a tagok szakmai tudása és szemlélete, átláthatatlan jogszabályrendszer. A jelzőrendszer eredményes és magas színvonalú működésének a megfelelő szemléletmód mellett nem elhanyagolható feltétele a jelzőrendszeri tagok kötelezettség teljesítésének kikényszeríthetősége, melynek alapja a megfelelően

kialakított és érvényesíthető szankciórendszer, valamint a szankciók szükség szerinti alkalmazása.

Véleményem szerint megoldást jelenthet az, ha egyértelműbbé tennénk a jelzési utakat és tovább erősítenénk a jelzőrendszeri tagok együttműködését.

Nem könnyű választ adni arra a kérdésre, hogy mit lehetne tenni annak érdekében, hogy ráébredjünk arra a családokra érvényes szomorú valóságra, hogy a támogató családi közeg a véltnél jóval többször kegyetlen, megalázó és erőszakkal teli. A családi erőszak azonban önmagában is olyan súlyos és összekapcsolódó gondok létezését jelzi, amely problémákat a büntetőjog eszközei soha nem tud megoldani, legfeljebb az egészen kirívó esetekben megtorolja a cselekményt. Ahogy a gyermekvédelmi veszélyeztetettség fogalma jelzi a gyermeknevelés társadalmilag kívánatostól eltérő formáit, úgy jelzi a gyermekek testi épségét, szexuális szabadságát védő, büntetőjogi norma azt a határt, amelyen túl már elfogadhatatlan a szülői, gondozói magatartás. A veszélyeztetett kiskorúak és a gyermekek sérelmére elkövetett cselekmények számának csökkenése, a már sértetté vált gyermekek megfelelő támogatása csak a gyermekvédelem intézményrendszerének megerősítésével, szemléletének megváltoztatásával érhető el. A gyermekvédelem rendszerének a gyermek megvédése mellett feladata az is, hogy a bántalmazás vagy elhanyagolás kialakulásához vezető okokat kezelje. Ehhez azonban a gyermekvédelemben dolgozó szakembereknek és a gyermekeket segítő szakmák képviselőinek a gyakorlatban is alkalmazniuk kell azt a szemléletet, amely a hangsúlyt a prevencióra helyezi és a gyermekeket nevelő közösség diszfunkcionális működését a családi autonómia tiszteletben tartásával partneri együttműködés keretében igyekszik befolyásolni.

Irodalomjegyzék

Antal, K., 2003.. Problémák és megoldási lehetőségeik a Münchhausen szindróma ápolásmenedzselése során. *IME*, pp. 33.-36..

Babity, M., 2005.. *Gyermekvédelem-felismerés, megelőzés, kezelés*. [Online]

Available at:

https://www.pedagogiaiintezet.hu/sites/default/files/gyermekbantalmazas_megelozes_kezeles.pdf

[Hozzáférés dátuma: 01. 12. 2023.].

Csizi, P., 2024.. *A család-és a gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő-és jelzőrendszer folyamatairól*. [Online]

Available at: <file:///C:/Users/HP/OneDrive/Asztali%20g%C3%A9p/2024%20Protokoll-a-jelzorendszer-folyamatairol.pdf>

[Hozzáférés dátuma: 17. 03. 2024.].

Filó, E. & Katonáné Pehr, E., 2015.. *Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem*. Budapest: ORAC Kiadó.

Gilbert, R. & Spatz, W., 2009.. Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries.. *Lancet*, pp. 68-81..

Gyurkó, S., 2019.. *Gyereknevelés pofon nélkül*. [Online]

Available at: <https://hintalovon.hu/2019/06/08/gyerekneveles-pofon-nelkul/>

[Hozzáférés dátuma: 22. 02. 2024.].

Herczog, M. & Kovács, Z., 2004.. *A gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzése, kezelése és felismerése*. Budapest: MAVÉ.

Howe, D., 2005.. *Child Abuse and Neglect: Attachment, Development and Intervention*.. London: Palgrave/MacMillan.

InforMed, 2019.. *Megrázott gyermek szindróma*. [Online]

Available at: https://www.informed.hu/betegsegek/pediatrics/battered/megrazott-gyerek-szindroma-174498.html?articleedit_site=2035

[Hozzáférés dátuma: 25. 01. 2024.].

Kata, L., 1997.. Néhány gondolat a gyermekbántalmazásról. In: L. Bernáth & K. Solymosi, szerk. *Fejlesztéslélektani olvasókönyv*. Budapest: Tertia Kiadó, pp. 237.-258..

Katonáné, d. P. E., 2004. *Módszertani Füzet: A gyermekvédelmi feladatot ellátó szervek szerepe és felelőssége a gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzésére és kezelésére*. hely nélk.: ismeretlen szerző

Kerecsi, K., 1995.. *A védtelen gyermek (Erőszak és elhanyagolás a családban)*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Kósa, É. & Vajda, Z., 2005.. *Neveléslélektan*. Budapest: Osiris.

Kriston, E., 2019. *Gyermekvédelem*. Miskolc: Novotni Alapítvány.

Máltai, G., 2020.. *A szociális és gyermekvédelmi ellátórendszer hiányosságai, nehézségei a hátrányos helyzetű járásokban, megoldási javaslatok és irányok*. [Online]

Available at: http://gyerekesely.maltai.hu/upload/file/VL_kutatas_2020_09_15
[Hozzáférés dátuma: 03. 02. 2024.]

Máté, O., 2017.. *parlament.hu/infoszolg.* [Online]

Available at:

https://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_27_gyermekvedelmi+jelzorendszer.pdf/104dd04a-dca3-47bc-944e-bfb07067676f

[Hozzáférés dátuma: 09. 04. 2024.]

Orvos-Tóth, N., 2018. Családi sebek és gyógyulási útjai. In: *Örökölt sebek.* Budapest: Kulcslyuk Kiadó Kft., p. 292..

Protokoll, 2024.. *A család-és a gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő-és jelzőrendszer folyamatairól.* [Online]

Available at: <file:///C:/Users/HP/OneDrive/Asztali%20g%C3%A9p/2024%20Protokoll-a-jelzorendszer-folyamatairol.pdf>

[Hozzáférés dátuma: 17. 03. 2024.]

Pulay, K., 1997.. A kötődésről és az anya hiányáról. In: *Fejlődéslélektani olvasókönyv.* Budapest: Tertia Kiadó, pp. 43.-58..

Révész, G., 2004. *Szülői bánásmód- gyermekbántalmazás.* Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó.

Szilvási, L., 1996.. Az amerikai gyermekvédelem egy esettanulmány tükrében. In: *Gyermek család-társadalom.* Budapest: ismeretlen szerző, pp. 73.-78..

Szódy, J., 2017.. Bántalmazott gyerekek. *Új köznevelés,* Issue 10., p. 6..

Szóllósi, G., 2000. Hogy fogalmunk legyen róla. *Esély,* Issue 4., pp. 39.-72..

Vekerdy, T., 1996.. Abba lehet-e hagyni a verést?. In: *Kicsikről nagyoknak 2.* Budapest: Park Kiadó, pp. 45.-59..

Zolnai, E., 2001.. *Felnőttek, mert felnőttek. Értelmi sérült felnőttek szexuálpedagógiai támogatása.* Budapest: Kézenfogva Alapítvány.

2012.évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről elérhető: <https://njt.hu/jogszabaly/2012-100-00-00>
(letöltve: 2023.12.13.)

1997.évi XXI. törvény a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról
<https://njt.hu/jogszabaly/1997-31-00-00> (letöltve: 2024.01.26.)

1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról <https://njt.hu/jogszabaly/1993-3-00-00> (letöltve: 2024.01.26.)

18/1998.(VI.3.) NM rendelet a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről <https://njt.hu/jogszabaly/1998-18-20-3D> (letöltve: 2024.01.27.)

Ábrajegyzék

1. ábra: Válaszadók települési és bölcsőde típus szerinti megoszlása (N=108).....	23
2. ábra: Tájékozottság a jelzőrendszerrel kapcsolatban (N=108)	24
3. ábra: Tartanak-e képzéseket a jelzőrendszer működéséről? (N=108).....	25
4. ábra: Bántalmazott gyermek a csoportban (N=108)	25
5. ábra: Gyermekbántalmazás jelei (N=108).....	26
6. ábra: Megengedhető-e a fizikai fenytés? (N=106).....	27
7. ábra: Családlátogatás során észrevehető-e a családon belüli erőszak? (N=108).....	28
8. ábra: Elhanyagolt gyermek a csoportban (N=108)	29
9. ábra: Elhanyagoltság megnyilvánulásai (N=108)	30
10. ábra: Fizikai elhanyagolásra utaló gyanújelek észrevétele (N=108).....	30
11. ábra: Mennyire lehet kiváltó ok a szegénység? (N=108).....	31
12. ábra: Családlátogatás során észrevehető- e az elhanyagolás? (N=108)	32
13. ábra: Amennyiben munkája során találkozott már gyermekbántalmazás bármely formájával, jelentette azt? (N=72).....	33
14. ábra: Kinek jelentette? (N=39).....	34

Mellékletek

Gyermekvédelem a bölcsődében

B *I* U ↻ ✕

Kedves Válaszadó!

Rezák Roberta vagyok, a MATE Kaposvári Campusának a végzős csecsemő-és kisgyermeknevelő szakos hallgatója. Szakdolgozatomban azt vizsgálom, hogy a kisgyermeknevelők milyen tapasztalatokkal és ismeretekkel rendelkeznek a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel kapcsolatban.

A kérdőív kitöltését bármikor indoklás nélkül megszakíthatja. A kitöltés név nélkül történik, az adatok összesítve kerülnek feldolgozásra és elemzésre. A kutatásomban való részvétel anonim és önkéntes.

Köszönöm, hogy kitöltésével hozzájárul a szakdolgozatom elkészítéséhez!

Kérem, adja meg a nemét! *

- Nő
- Férfi

Kérem, adja meg az életkorát! *

Rövid szöveges válasz

Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége? *

- Nyolc általános
- Szakmunkásképző vagy szakiskola
- Érettségi
- Felsőfokú szakképzettség (nem diplomás)
- Főiskola vagy egyetem

Milyen típusú településen található az Ön munkahelye? *

- Főváros
 - Megyei jogú város
 - Kisebb város
 - Falu
-

Milyen típusú bölcsődében dolgozik? *

- Önkormányzat bölcsőde
 - Mini bölcsőde
 - Családi bölcsőde
 - Munkahelyi bölcsőde
 - Egyéb
-

Ön mióta dolgozik csecsemő-és kisgyermeknevelőként? *

- Ez az első évem
- 1-5 éve
- 6-10 éve
- 11-15 éve
- 16-20 éve
- Több, mint 20 éve

Mennyire érzi magát tájékozottnak a gyermekvédelmi észlelő-és jelzőrendszerrel kapcsolatban? *

- Teljes mértékben
- Átlagosan
- Kevésbé
- Egyáltalán nem

Tudja-e mit jelent, hogy a bölcsőde a gyermekvédelmi észlelő-és jelzőrendszer tagja? *

- Igen
- Nem

Munkahelyén tartanak-e képzéseket az észlelő-és jelzőrendszer működéséről? *

- Igen
- Nem

Munkahelyén tartanak-e képzést gyermekbántalmazás témában? *

- Igen
- Nem

Mennyire tartja fontosnak az ilyen jellegű képzéseket? *

	1	2	3	4	5	
Semennyire	☐	☐	☐	☐	☐	Nagyon

Amennyiben lennének ilyen képzések, Ön részt venne rajtuk? *

Igen

Nem

Ön találkozott már elhanyagolt gyermekkel a csoportjában? *

Igen, gyakran előfordul

Igen, volt már rá példa egy-két alkalommal

Nem

Milyen gyakorisággal volt jelen az elhanyagolt gyermeknél/gyermekeknél, hogy...:

	Soha	Alkalmanként	Gyakran	Mindig
Szakadt/piszkos r...	☐	☐	☐	☐
Nem évszaknak m...	☐	☐	☐	☐
Éhesen érkezett a ...	☐	☐	☐	☐
Nem kapta meg a ...	☐	☐	☐	☐
Fejtetvesség vagy ...	☐	☐	☐	☐

Ön mennyire tartja fontosnak, hogy a kisgyermeknevelők tisztában legyenek a családon belüli elhanyagolás gyanú jeleivel?

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem	☐	☐	☐	☐	☐	Nagyon

Ön szerint mennyire lehet a gyermek elhanyagolása esetében kiváltó ok, hogy a család szegény körülmények között él?

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem	☐	☐	☐	☐	☐	Nagyon

Ön szerint mennyire nehéz a fizikai elhanyagolásra utaló gyanújeleket észre venni?

	1	2	3	4	5	
Könnyen	☐	☐	☐	☐	☐	Nehezen

Ön szerint mennyire lehet észre venni a családlátogatás során a családon belüli elhanyagolást?

	1	2	3	4	5	
Könnyen	☐	☐	☐	☐	☐	Nehezen

Ön szerint mennyire lehet észre venni a családlátogatás során a családon belüli bántalmazást?

	1	2	3	4	5	
Könnyen	☐	☐	☐	☐	☐	Nehezen

Ön szerint melyek lehetnek a gyermekbántalmazás jelei? (Több válasz megjelölése lehetséges)

- Szobatiszta gyermek újra bepisil
 - Bőrelváltozások (horzsolások, hámsérülések, harapás nyomok, kék-zöld foltok)
 - Égési sérülések
 - Viselkedés hirtelen megváltozása
 - Alvászavar
 - Étvágytalanság
 - Visszahúzódó viselkedés
 - Gyermek közönyös viselkedése a szülő irányába
 - Szülő közönyös viselkedése a gyermek irányába
 - Agresszív viselkedés
-

Munkája során fordult-e már elő olyan helyzet, amelyben gyermekbántalmazás gyanúja merült fel?

- Igen
 - Nem
-

Amennyiben fordult már elő, milyen formában?

Hosszú szöveges válasz

Ön szerint, ha valakit gyermekkorában bántalmaztak, akkor az hatással van-e a későbbi személyiségfejlődésére vonatkozóan?

- Igen, minden esetben
- Igen, de csak súlyos esetben
- Igen, az érzékenyebb gyermekeknél
- Nem

Amennyiben igennel válaszolt, melyek lehetnek ezek a hatások, következmények?

Hosszú szöveges válasz

Tudja-e, hogy gyermekbántalmazás gyanúja esetén kinek, milyen formában kell megtenni a jelzést?

- Igen
- Nem

Amennyiben munkája során találkozott már gyermekbántalmazás bármely formájával, jelentette azt?

- Igen
- Nem

Ha igen, akkor hová/kinek jelentette?

Rövid szöveges válasz

Véleménye szerint amennyiben jelzést kellene tennie, számíthatna-e munkatársai, felettesei segítségére?

- Igen
- Nem
- Nem tudom

Amennyiben találkozott munkája során a gyermekbántalmazás bármely formájával, milyen érzései, tapasztalatai voltak?

Hosszú szöveges válasz

Ön szerint megengedhető-e, hogy a szülők fizikai fenytést alkalmazzanak, ha fegyelmezni vagy büntetni akarják a gyermekeket?

- Igen
- Alkalmanként elfogadható
- Nem

Ön mennyire érzi magát fontosnak a jelzőrendszerben?

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem	☐	☐	☐	☐	☐	Nagyon

Ön mennyire érzi megterhelőnek a jelzőrendszeri feladatait?

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem	☐	☐	☐	☐	☐	Nagyon

Köszönöm, hogy időt szánt a kérdőívem kitöltésére! Amennyiben észrevétele van, véleményét ide leírhatja:

Hosszú szöveges válasz

Nyilatkozatok

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve:	Rezák Roberta
A Hallgató Neptun kódja:	FWV3FA
A dolgozat címe:	A kisgyermeknevelők ismeretei a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel kapcsolatban
A megjelenés éve:	2024.
A konzulens intézetének neve:	Neveléstudományi Intézet
A konzulens tanszékének a neve:	Gyermeknevelési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: Kaposvár, 2024. április 26.

Hallgató aláírása

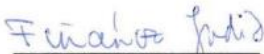
NYILATKOZAT

Rezák Roberta (név) (hallgató Neptun azonosítója: **FWV3FA**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a **szakdolgozat**¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/**szakdolgozatot**/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre **javaslom** / **nem javaslom**².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen **nem**^{*3}

Kelt: Kaposvár, 2024. április 24.

belső konzulens

A szakdolgozat tartalmi kivonata

A KISGYERMEKNEVELŐK ISMERETEI A GYERMEKVÉDELMI JELZŐRENDSZERREL KAPCSOLATBAN

Rezák Roberta

Csecsemő-és kisgyermeknevelő, BA, levelező

Neveléstudományi Intézet/ Gyermeknevelési Tanszék

Belső témavezető: Fináncz Judit, PhD, egyetemi docens

Szakdolgozatomban a gyermekbántalmazás és elhanyagolás témájában vizsgáltam, szakirodalom feldolgozásával, valamint egy általam összeállított kérdőív elemzésével. Arra kerestem a választ, hogy a kisgyermeknevelők milyen ismeretekkel rendelkeznek jelzőrendszeri kötelezettségükkel kapcsolatban, illetve ehhez kapcsolódóan milyen nehézségekkel találkoznak a mindennapi munkájuk során.

A szakirodalmakból kiderült, hogy a veszélyeztettség nehezen meghatározható fogalom. Előfordulhat családon belül, de szélesebb társadalmi élethelyzetekben is, valamint nagy hatással van a gyermek személyiségfejlődésére. A veszélyeztettség két formáját különböztethetjük meg, a gyermekbántalmazást és a gyermekelhanyagolást, melyek szorosan összefügghetnek, de külön-külön is előfordulhatnak. Ezekben az esetekben a legfőbb feladat a prevenció, környezettanulmány elvégzése, tünetek felismerése, okok feltérképezése, kapcsolattartás, tovább irányítás. A felmerülő problémák azért is nehezen bizonyíthatóak, mert jellemző a családokra a társadalmi izoláció és a nagyfokú látencia.

A jelzőrendszer hatékony működtetéséhez szükséges lenne intézményspecifikusan tájékoztató anyagok összeállítása és terjesztése a jelzőrendszer működéséről. A jelzőrendszer működésével kapcsolatosan bár általános protokollok rendelkezésre állnak, azonban ezek jellemzően nagyon hosszúak (sokszor épp ezért kezelhetetlenek), sok intézmény számára pedig éppen ezért nehezen követhetőek. A jelzőrendszer hatékony ellátásának érdekében több protokoll, szakmai ajánlás és módszertani segédlet is a jelzőrendszeri szakemberek és intézmények rendelkezésére áll, melyek a jelzőrendszer tagjai számára a jelzőrendszeri működését hivatottak segíteni példákkal, konkrét folyamatleírásokkal. A különböző ágazati szabályozó jogszabályok és törvények nem támasztják alá és nem erősítik meg a protokollokban előírt feladatokat. Például a bántalmazással kapcsolatos közös eljárásrendet és iránymutatást nem támasztja alá

kellőképpen az egészségügyi törvény és a rendőrség eljárásrendje. Ezeknek az „elcsúszásoknak” a következménye, hogy sokszor a tényleges szakember személyiségén, szakmai hozzáállásán, vagy éppen a szakmaiközi együttműködések minőségén múlik 1-1 szakmai feladat ellátása vagy éppen el nem látása is. A hatékony működéssel kapcsolatosan rengeteg tényező, szempont és nehézség merül fel általánosságban: a tagok szakmai tudása és szemlélete, átláthatatlan jogszabályrendszer. A jelzőrendszer eredményes és magas színvonalú működésének a megfelelő szemléletmód mellett nem elhanyagolható feltétele a jelzőrendszeri tagok kötelezettség teljesítésének kikényszeríthetősége, melynek alapja a megfelelően kialakított és érvényesíthető szankciórendszer, valamint a szankciók szükség szerinti alkalmazása.

Véleményem szerint megoldást jelenthet az, ha egyértelműbbé tennénk a jelzési utakat és tovább erősítenénk a jelzőrendszeri tagok együttműködését.

Nem könnyű választ adni arra a kérdésre, hogy mit lehetne tenni annak érdekében, hogy ráébredjünk arra a családokra érvényes szomorú valóságra, hogy a támogató családi közeg a véltnél jóval többször kegyetlen, megalázó és erőszakkal teli. A családi erőszak azonban önmagában is olyan súlyos és összekapcsolódó gondok létezését jelzi, amely problémákat a büntetőjog eszközei soha nem tud megoldani, legfeljebb az egészen kirívó esetekben megtorolja a cselekményt. Ahogy a gyermekvédelmi veszélyeztetettség fogalma jelzi a gyermeknevelés társadalmilag kívánatostól eltérő formáit, úgy jelzi a gyermekek testi épségét, szexuális szabadságát védő, büntetőjogi norma azt a határt, amelyen túl már elfogadhatatlan a szülői, gondozói magatartás. A veszélyeztetett kiskorúak és a gyermekek sérelmére elkövetett cselekmények számának csökkenése, a már sértetté vált gyermekek megfelelő támogatása csak a gyermekvédelem intézményrendszerének megerősítésével, szemléletének megváltoztatásával érhető el. A gyermekvédelem rendszerének a gyermek megvédése mellett feladata az is, hogy a bántalmazás vagy elhanyagolás kialakulásához vezető okokat kezelje. Ehhez azonban a gyermekvédelemben dolgozó szakembereknek és a gyermekeket segítő szakmák képviselőinek a gyakorlatban is alkalmazniuk kell azt a szemléletet, amely a hangsúlyt a prevencióra helyezi és a gyermekeket nevelő közösség diszfunkcionális működését a családi autonómia tiszteletben tartásával partneri együttműködés keretében igyekszik befolyásolni.